

1. December 2023

Et Centrum-Venstre Tidsskrift

Indholdsfortegnelse:

Introduktion og Begreb;

- 1. Introduktion til decemberudgaven af Kriditsk Debat, Jan Helbak (s. 3-4)**
- 2. Dobbelt Standard, Jan Helbak (s. 5-9)**

Artikler:

- 3. Det israelske etnokrati, Morten Thing (s. 10-15)**
- 4. Gaza – principielle overvejelser, Jan Helbak (s. 16-34)**
- 5. Venstrefløjen og den interimperialistiske krig, Michael Brie og Heinz Bierbaum (s. 35-40)**
- 6. Politisk fornuftsægteskab, Bent Gravesen (s. 40-49)**
- 7. Det liberale demokrati under pres, Carsten Jensen(s. 49-50)**
- 8. Demokrati og postfascisme. Giorgia Meloni og Fratelli d'Italia (s. 50-60)**
- 9. Venstrepopulismens strategi, *Yannis Stavrakakis* (s. 61-74)**

Introduktion til december udgaven af Kritisk Debat

Af Jan Helbak medl. af Kritisk Debats redaktion

Dette nummer af Kritisk Debat udkommer lige midt i to krige, der uden fortilfælde siden 2. Verdenskrig demonstrerer, hvor skrøbelige de internationale regler er, og hvor handlingslammet FN-institutionen er, når stormagternes engagement- og magtinteresser er i spil.

Vi er tillige vidne til, hvorledes de ellers relativt faste alliancer går op i fugerne. Især nu, hvor det unipolære magtsystem langsomt må vige for en opkommende multipolær verdensorden, som vi kun kender de mest rudimentære omrids af. Ikke desto mindre er det de tendenser, der nu er i spil, hver gang en ny krise blusser op.

Ukrainekrigen trækker store veksler på sammenholdet i Nato. Det samme gør krigen i Israel. EU's indre og ydre styrke udfordres, fordi EU-landene på en gang er afhængige af USA's politik og samtidig forsøger at føre en selvstændig politik hvad angår stillingtagen til de to krige og nok så meget finde egne ben i konflikten mellem USA og Kina.

Disse geopolitiske konflikter og spændinger forplanter sig nu stadigt kraftigere til indenrigspolitikken i EU-medlemslande og også internt i USA, hvor de demokratiske institutioner og ikke mindst traditioner er under pres. Dels vokser modstanden mod de enkelte landes engagement i Ukrainekrigen og dels har de samme lande i Europa og USA oplevet massedemonstrationer for en våbenhvile i Israel med krav om stop for barbardementerne af Gaza. Demonstrationer, der samtidig udfordrer regeringernes støtte til Israel.

Det er således ganske naturligt, at vi i dette nummer bringer to artikler om Israel. En artikel om den Israelske stats karakter, og en artikel om principielle overvejelser over krigen, dens karakter og placering i det større geopolitiske spil.

Vi bringer også en artikel om Ukrainekrigen, som de to forfattere opfatter som en interimperialistisk krig udført på Ukrainisk grund. Forfatternes budskab er derud over, at venstrefløjen har haft mere end vanskeligt ved at orientere sig i denne krig og formulere et levedygtigt fredsbudskab og forslag til en ny sikkerhedsstruktur.

Hvad angår den indenrigspolitiske udvikling er der kun blevet plads til en enkelt artikel om "2030 planen", der skal binde SVM regeringens politiske "fornuftsægteskab" sammen i syv år og holde oppositionen fra at danne fælles

front mod regeringen. Den nyligt indgåede finanslovsaftale regeringens parlamentariske metode. Spørgsmålet er så, om de tre magtpartier ved et valg taber slaget som vælgerpartier/massepartier?

December udgaven indeholder også som annonceret artikler om det demokratiske spørgsmål om end ikke i det omfang, vi havde planlagt. Det skyldes bl.a. prioriteringer i forhold til dækning af krigen i Israel. Men der er planlagt flere artikler om temaet i februarudgaven. Vi bringer dog en artikel, der behandler demokratiets udvikling og nu mulige degeneration i Italien under premierminister Meloni. Artiklen skal læses som en case, hvor de forskellige analyse-rede tendenser og udviklingstræk rækker langt ud over det politiske livs grænser i Italien. Man tænker blot på det nyligt afholdte valg i Holland, hvor den nationalkonservative Geert Wilder reelt vandt valget. Spørgsmålet trænger sig på: Er vi vidne til en nationalkonservativ strømning i Europa, der vokser talmæssigt fra Italien, over Ungarn, Polen, Tyskland til Frankrig og ikke bare vokser i antal men også i politisk uniformitet? Og vil den strømning slå igennem ved EU-parlamentsvalget i 2024?

December-udgaven slutter med en artikel om venstrepopulismens placering i venstrefløjens verdensbillede og diskuterer dels venstrepopulismens tråde tilbage til Marx og Engels og dels spændingen mellem en klasseorientering og en bredere folkeorientering. Eller hvorvidt de to orienteringer kan tænkes sammen, som venstrefløjens projekt.

Begrebskommentaren diskuterer begrebet ”dobbelt standard” som en aktuel kommentar til de mange bestræbelser for at bøje internationale humanitære konventioner i passende grader alt efter geopolitiske interesser/magtinteresser. Det samme gælder flere andre nøglebegreber, der konstituerer mainstreamdiskursen, når krige raser.

Begrebskommentar

Dobbelt standard

Af Jan Helbak, medlem af Kritisk Debats redaktion

"Ord kan virke som bitte små doser arsenik: De sluges ubemærket, de synes ikke at have nogen virkning, men efter nogen tid viser giftens virkning sig alligevel". (Forsiden på Victor Klemperers bog: "LTI, Det tredje riges sprog. En filologs notesbog".

I mange af verdens storbyer demonstrerer folk i titusindvis mod Israels bombardement i Gaza. Kravet om øjeblikkelig våbenhvile vokser for hver dag med bombninger af en civilbefolkning, der ikke kan beskytte sig. Men kritikken vokser også mod Vestens *dobbelt standard*, hvor især USA kalder Hamas' angreb den 7. oktober for et afskyeligt terrorangreb og på den anden side forhindrer, at Israels massedrab i Gaza bringes til ophør og stopper for bosætternes angreb på civile palæstinensere på Vestbredden.

Men, og det er måske det vigtigste, de dobbelte standarder fremtræder ikke i "bar figur". De legitimeres med bestemte ord, der tilslører, fordrejer, ekskluderer, mistænkeliggør og passiviserer.

Aischylos skrev i 480 (f.Kr.): "I krig er sandheden det første offer". I de sidste få år – krigen i Ukraine og nu i Israel – har vi erfaret visdommen i citatet fra Aischylos'. Som i enhver krig udsættes befolkningen for massiv propaganda. Det gælder i særdeleshed i de to verserende krige.

Og som altid består propagandaen hovedsageligt af:

- Forvridning af de historiske kendsgerninger op til krigens udbrud. Historien sættes i stå, og hele skismaet reduceres til "de gode mod de onde",
- Dehumanisering af fjenden og direkte eller indirekte glorificering af egen moral, integritet, hensigter og handlinger. Fjenden går målrettet efter civilbefolkningen. Vi beklager utilsigtede hændelser,
- Fortielser om egne tabstal og overdimensionering af fjendens,
- Fremhævelse af egne strategiske sejre og bagatellisering af fjendens fremskridt til taktiske erobringer uden betydning,
- Fremhævelse af egne soldaters moral og egne våbensystemers teknologiske overlegenhed,
- Generering af en stemning, hvor det tangerer regeringsskadelig virksomhed at betvivle sandheden i de informationer, der udgår fra regeringen eller hæren og ikke mindst begrænsninger (moraliserende

begrænsninger) af, hvad der kan skrives og tales om af hensyn til rigets sikkerhed,

- Og løgn, hvor de løbende informationer decideret fører befolkningen bag lyset hvad angår det, der virkelig foregår. Blandt andet ved at afskære journalister adgang til frontafsnittene.

Propagandaen består som sagt af ord eller billeder (af tvivlsom værdi), som for det meste repræsenterer anerkendelsesværdige egenskaber eller det modsatte, hvor hver af de stridende parter selvsagt placerer sig selv på positivlisten og udmaler modpartens negative og nærmest barbariske træk:

- Ruslands invasion af Ukraine takseres i USA og Europa til at være et barbarisk *overfald*. USA's invasion af Irak og "krigen mod terrorisme" kaldes i dag beklagelige fejltagelser,
- Ruslands motiver for invasionen kaldes imperialistiske, hvor hele Europa står i fare for at blive opslugt af russisk imperialism, hvis Ukraine taber krigen,
- Støtten til Ukraine er udtryk for en solidarisk kamp for friheden mod en despot og et autokrati som i øvrigt ikke defineres nærmere. (Men styret er i hvert fald ikke liberalt, hvilket er fatalt),
- Putins megalomane udfald mod Ukraine repræsenterer et af de alvorligste angreb på verdens universelle værdier, hvis skarphed i fuldt optrukne linjer ikke tåler en virkelighedstest,
- Og et angreb på "rules based order", som i parentes bemærket ikke er det samme som international lov.

Men propagandaen vil i længden vise sig virkningsløs, hvis den ikke byggede oven på et underliggende betydningslag bestående af rodfæstede opfattelser indkapslet i ganske bestemte ord, der bliver gentaget igen og igen som selvindlysende sandheder eller autoritative udtalelser. Ord, der bestemmer, hvad der i det offentlige rum kan tales om uden at blive mistænkeliggjort. Og ikke mindst hvordan.

- Hamas og Hezbollah er terrororganisationer, derfor er deres handlinger terrorhandlinger, som både er kriminelle og barbariske. Enkelt-handlinger definerer med andre ord en organisation eller en stat. Hermed lukkes der for enhver samtale om, hvorvidt organisationer, der begår terrorhandlinger kan identificeres med enkelthandlinger. Og i tilfældet Israel lukkes der for en drøftelse af, om den israelske stat i årtier har begået statsterroristiske handlinger på Vestbredden og i Gaza. For de lande og regeringsledere, som hævder retten til at foretage definitioner af andre lande, organisationer og kulturer, har

vedtaget, at Hamas ikke er en militant organisation men en terrororganisation, hvorimod Israel er en anerkendt stat,

- Rusland er imperialistisk ensbetydende med ekspansionistisk, hvorfor de kredse og enkeltpersoner, der forsøger at forstå årsagerne til Ruslands invasion af Ukraine, stemples som "Putinverstehere". Hvilket blot er et moderne udtryk for, at de kan betragtes som i bedste fald "nyttige idioter" og i værste fald som landsskadelige,
- Når invasionen af Ukraine fremstilles som ekspansionistisk og en trussel mod de Vestlige demokratier – uden at begrebet demokrati er nærmere defineret, bliver Ukraines modstand mod invasionen automatisk til en frihedskamp. Og hvem støtter ikke frihedskampe, selv om terroraktioner til alle tider har indgået i de fleste frihedskampe,
- Krigen i Ukraine føres af en despot og en samling oligarker omkring Putin. Oligarki betyder fåmandsvælde og i moderne betydning en snæver samling af magtfulde rigmænd. Ordet oligark betegner noget odios. Den samme beskrivelse gælder ikke repræsentanter for storkapitalens enorme politiske indflydelse i Vesten. Mest tydeligt i amerikansk politik,
- Israel er en selvstændig og internationalt anerkendt stat, hvad der således retfærdiggør den israelske stats selvforsvar gennem nådesløs bombardement af Gazastriben. At selvforsvarets karakter er helt ude af proportioner, er en sag for sig. Blot gør det reelle forhold sig gældende, at Israel er en besættelsesmagt/kolonimagt og en apartheidstat, som ret beset kalder på frihedskamp mod besættelsen. (De fleste Europæiske statsledere har stået oven på hinanden for at undskylde for de uhyrligheder, som deres lande forårsagede som kolonimagter først og fremmest i Afrika. Men kritikken rettes ikke mod Israel,
- Tværtimod. Palæstinenserne kamp for deres eget land mod besættelsesmagten og politiske (ikke religiøse) afvisning af den israelske stat som legitim tilbagevises næsten pr. automatik som antisemitisk, selv om kun ganske få i dag anfægter jødernes ret til at dyrke deres religion og deres traditioner. Blot det sker indenfor en sekulær stats demokratiske rammer med grundlovssikret religionsfrihed.

Disse og mange flere ord og "selvindlysende" begreber i "løs vægt" lukker af for synet på de historiske nuancer og hvad, der faktisk sker. De retfærdiggør den manglende forståelse for den anden og beklikker ønsket om begrebsmæssig klarhed i den offentlige debat som grundlag for stillingtagen og handling. Afstanden fra erkendelse til fri drøftelse i det offentlige rum bliver længere og længere og eksklusionsmekanismerne strammere og strammere. Selv den stærkeste opposition mod den herskende begrebsdominans føler sig presset til at overtage den dominerende magts ord. Bare for at komme til orde, hvorved den samme opposition ofte ufrivilligt bekræfter den dominerende magts

ord og begreber og som konsekvens reducerer sig selv til et moralsk korrektiv, der samtidig opgiver retten til at fremlægge alternativer.

Men de mange ord, der virker som ”små doser arsenik” og styrer vores syn på f.eks. Rusland eller Israel er ikke frit svævende og tilfældige. De indgår som faste bestanddele i vores verdenssyns struktur. I dag kalder vi dem værdier og ultimativt universelle værdier, endskønt de kun er Vestlige. Som alene på grund af Vestens verdensomspændende dominans gennem 500 år i dag fremstår som universelle og civilisatoriske grundværdier. Underforstået, at der kun findes en civilisation identisk med den Vestlige konstruktion.

Her tangerer vi nok problemets kerne og magten i de mange styrende ords tyranniske betydning. For når ganske bestemte værdier så som frihedsbegreberne, de kristne budskaber, juraen, ejendomsretten og den liberale udgave af demokrati kun kan forstås på en måde – ellers er de ikke universelle – må alle andre forståelser, værdier og verdenssyn opfattes som barbariske i græsk betydning – som fremmede og ikke-civilisationer.

Værdipolitikken udelukker dermed gensidighed i nationernes og de mange civilisationers anerkendelse og således også en fælles sikkerhedsstruktur med respekt for de forskellige nationers opbygning, politiske indretning etc.

I den forstand tegner Biden tidsånden med sin vanvittige og kontraproduktive dikotomi: demokratier versus autokratier. Biden og de andre Vestlige ledere Dobbelt standard legitimeres med henvisning til de ufravigelige universelle værdier. Det betyder, at selv hvor de Vestlige samfund (USA og Europa) begår overgreb på Folkeretten eller handlinger, der er brud på international lov, skal de takseres efter en anden skala end den, der gælder for autokrater. Der er forskel på at forsvare det gode og det onde, selv om handlingerne er ens. (Nato bombningen af Serbien, fordi landet efter Vestens opfattelse udgjorde en fare for menneskeheden i kampen om Kosovo. Eller invasionen af Irak, Afghanistan og bombningen af Libyen).

Men alting har sin tid. Også ord og begreber. De ændrer betydning eller udsigelseskraft og bliver virkningsløse. Når f.eks. USA nu sammen med Israel isoleres i FN, er det blot det sidste og mest prægnante udtryk for, at Vesten er ved at miste førstefødselsretten og dermed magten til at bestemme, hvad der er universelle værdier, og hvad der udgør en civilisation. Indlejret i det skifte, som også benævnes det ”Globale Syds” opgør med Vesten og vestlige værdier, ligger tillige opgøret med det bygningsværk af ord, som hidtil har spærret for åbningen af en horisont hinsides af de eksisterende magt- og samfundsforhold og *verdenssyn*.

Men på trods af krig i Ukraine og krig og massedrab i Israel skal der findes politiske løsninger, og med Bidens ord bliver resultatet *ikke som før*. Der skal findes andre løsninger end de vante. Det er de politiske ledere i Vesten langsomt ved at forstå. Al magtpolitik og militær overmagt har sine grænser, og mange politiske ledere kommer til at æde deres ord om Putin som terrorist, russisk barbarisme, kinesisk-kommunistiske tyranni og kritik af Israel som antisemitisme. De dobbelte standarders legitimitet og magt udfordres nu på en måde, som ikke er set siden Sovjetunionens fald. Og det letter ikke statsledernes gang på jorden, når de på et eller andet tidspunkt må bidrage til en fredsløsning i Ukraine og forhandle med Putin, eller når de nu tvinges til at realisere den tostatsløsning, som de har stillet palæstinenserne i udsigt i 30 år, som ikke er mulig uden et samarbejde med de arabiske lande og de andre stormagter (Kina, Rusland og angiveligt BRICS landene), som man ellers har sat på autokratformlen.

Artikler:

Det israelske etnokrati

Morten Thing

Man fremhæver tit Israel som det eneste demokrati i regionen (1). Det er ikke noget palæstinenserne på Vestbredden og i Gaza mærker noget til. På Vestbredden er palæstinensere under militært diktatur, mens jøder er omfattet af israelsk lovgivning.

I Gaza indleder Israel bombardementer, når man synes, situationen kræver det. Der er altså indført en lovgivning på basis af etnicitet, det som man tidligere kaldte apartheid. Israel er ved at annektere Vestbredden ved at bosætte i hundredtusindvis af israelere på Vestbredden. Det er i strid med international lovgivning. Der er også dem, der anfægter, at selve Israel er et demokrati. Man stemmer til Knesset, det er rigtigt. Men de palæstinensiske repræsentanter bliver systematisk straffet for deres udtalelser. Det store palæstinensiske mindretal har ikke de samme rettigheder i det politiske liv, som flertallet. I øjeblikket under Israels hævnaktion mod Hamas i Gaza sidder flere hundrede israelere, især palæstinensere, i fængsel for at ytre sig kritisk om krigen.

Man bør også pege på den særlige konstruktion, den israelske stat har. Der findes ingen grundlov, kun en række basislove. Disse basislove vedtages af Knesset og er ikke beskyttet mod hurtige ændringer, som en grundlov eller forfatning ville være. Højesteret er en slags "forfatningsdomstol", bortset fra, at man ikke har en forfatning. Det er denne sikring, Netanyahus regering nu er i gang med at ændre, så det siddende flertal kan gøre, som det vil uden Højesterets mulighed for indgriben. Dertil kommer så, at man *ikke* lovgiver om sager, som vedrører ægteskab, børn og arv og lign. Skal man giftes eller skilles, tage stilling til, hvor skilsmissebørn skal bo og, hvordan en arv skal fordeles, så findes der *kun* en religiøs løsning på det. Er du klassificeret som jøde, må du henvende dig til en rabbinsk domstol, uanset om du tror eller ej. Skilsmisser blandt ortodokse jøder fører som regel til langvarige forhandlinger mellem mandens og kvindens familie om, hvor mange penge kvindens familie skal betale for at få børnene, som manden ellers får ved skilsmisse. Er man katolsk skal problemerne løses efter kanonisk ret, er man muslim efter sharia. Arv fordeles af den religiøse lovgivning, så mænd får størstedelen. Israel er et af de få lande i verden, hvis ikke det eneste, hvor kvinder har værnepligt. Landet har en vidtrækkende ligestillingslov. Men på grund af den særlige rolle religionen er tildelt, så betyder ligestillingsloven reelt ikke meget.

Den israelske professor i politisk geografi og byhistorie Oren Yiftachel (1956-) har imidlertid rejst en helt anden form for kritik af ”Mellemøstens eneste demokrati”. Hans bog fra 2006, *Ethnocracy: Land, and the Politics of Identity Israel/Palestine* argumenterer for, at Israel ikke er et demokrati, men et *etnokrati* (2). Jeg skal her præsentere hans argumenter ud fra artiklen ”Ethnocracy’. The Politics of Judaizing Israel/Palestine’. Her siger Yiftachel: ”Dominansen af judaiseringsprojektet har vævet en institutionel og politisk struktur, som underminerer den almindelige opfattelse, at Israel både er jødisk og demokratisk.”

Selve begrebet om etnokrati fokuserer på de politiske og historiske kræfter, ”som har formet dette regimes politik og territorium. Det fokuserer på tre vigtige politisk-historiske processer: a) opbygningen af et (kolonialt) bosættersamfund; b) den mobiliserende kraft i etno-nationalismen; og c) kapitalens ”etniske logik”.”

Det er ikke noget, som begrænser sig til Israels tilfælde, men findes også i Malaysia, Sri Lanka, Estland, Letland, Nord Irland (før 1972) og Serbien.

- a) ”Et kolonialt bosættersamfund som det jødiske i Palæstina/Israel følger en klar strategi med etnisk migration og bosætning med henblik på at ændre landets etniske struktur. Sådanne samfund har traditionelt hjulpet europæisk migration på andre kontinenter og legitimeret udnyttelsen af indfødt land, arbejde og naturressourcer.”
- b) ”Etno-nationalisme er en politisk bevægelse, som kæmper for at opnå og bevare en etnisk statsdannelse. Den forener to politiske principper: den post-Westphalske opdeling af verden i suveræne stater og princippet om etnisk selvbestemmelse.”
- c) Kapitalens etniske logik. ”Her kombinerer bosættersamfundets og etno-nationalismens bestemmelser sig og skaber en specifik kapitalbevægelse, udvikling og klassesdannelse på to hovedniveauer. For det første er arbejdsmarkeder og udvikling etnisk segmenteret og skaber en etno-klassestruktur som er i overensstemmelse med hierarkiet dannet af grundlægger-immigranter [...]. For det andet har den akcelereende globalisering af markeder og kapital svækket statens økonomiske magt. Dette har ført til en tilpasning til neoliberale politikker og en dermed følgende deregulering af økonomiske aktiviteter og privatisering af mange af statens funktioner.”

Yiftachels analyse omfatter indtil 1967 Israel bag den grønne linje og efter 1967 hele Israel/Palæstina, ”Israels kontrolsystem” (som politologen Baruch Kimmerling kalder det). Det er siden 1967 ”*et etnokrati, to etno-nationer og adskillige jødiske og palæstinensiske etno-klasser.*” Med tal fra 1997 udgør jøderne 80 % af Israels daværende 5,9 mio. indbyggere og palæstinenserne 17 %, mens resten er ikke-jødiske og ikke-arabiske. Derudover bor der 2,7

mio. palæstinensere på Vestbredden og i Gaza. Den samlede befolkning udgøres således af 55 % jøder og 43 % palæstinensiske arabere. Omkring 41 % af jøderne er europæiske askenazim-jøder og omkring 43 % er arabiske mizrahim-jøder. Resten består mestendels af russisk-talende immigranter af hovedsagelig europæisk oprindelse, som udgør en særlig etnisk gruppe. Af palæstinenserne i Israel er 77 % muslimer (en femtedel beduiner), 13 % er kristne og 10 % druser. I de besatte områder er 95 % muslimer og 4 % kristne. I både jødiske og muslimske områder er der en væsentlig deling mellem ortodokse og sekulære. Omkring 20 % af jøderne er ortodokse, mens det gælder omkring 30 % af muslimerne i hele kontrol-området.

Zionismen er en bosætter-bevægelse og Israel en bosætter-stat. På trods af vigtige forskelle må man klassificere zionismen som en 'ren' kolonial bosætter-bevægelse.

Der opstod forskellige lag. Ashkenazim er grundlæggergruppen, og den har besat de øverste lag i politik, militær, arbejdsmarked og kultur. De senere indvandrede grupper, mizrahim, russerne og etiopierne er placeret i en midterposition, efter ashkenazim, men over palæstinenserne. Palæstinenserne, som er israelere, har rettigheder, men ikke de samme som jøderne, og palæstinenserne i de besatte områder har hverken politiske eller borgerrettigheder.

Israel blev i 1948 udråbt som en demokratisk, jødisk stat, som lovede ikke-jøder fuldt og lige borgerskab og som forbød diskrimination på basis af etnicitet, religion eller køn. I de følgende år blev der imidlertid vedtaget en række love, som understregede *det jødiske* i stedet for *det israelske*, som internationale standarder ellers kræver. Først og fremmest lovene om tilbagevenden og borgerskab, som gjorde enhver jøde i verden til en potentiel statsborger, mens palæstinensere, som var født og opvokset i området, i mange tilfælde fik frataget denne mulighed. En hel række love om statsborgerskab, uddannelse, kommunikation og ejendomsret til jord uddybede denne *judaisering*: "Israels højesteret erklærede i 1964 i det, som blev kendt som Yerdor-sagen, "at Israels jødiskhed er konstitutionelt givet". I 1985 tilføjede Knesset i nogle revisioner af De Basale Love, at intet parti ville blive tilladt at stille op, hvis det forkastede Israels definition som en stat for det jødiske folk. Kombinationen af disse love skabte en struktur, som nærmest var immun overfor demokratiske forsøg på at ændre dens zionistiske karakter."

I de tidlige 90ere definerede to basale love Israel som "jødisk og demokratisk". Denne kobling er problematisk på grund af netop judaiseringen, som omskabte staten og transformerede statens dele, hæren, politiet, retsvæsenet, økonomiske institutioner, udviklingsinstitutioner, og de fleste beslutningstagende fora. Problemet med demokratiet ligger ikke i at erklære staten for 'jødisk', men i judaiseringsprocessen, som også er en *de-arabiseringsproces*.

Denne proces startede med fordrivelsen af 750.000 palæstinensere i 1948. Israel forhindrede deres tilbagevenden til deres landsbyer, som hurtigt blev ødelagt. De tømte områder blev hurtigt fyldt op med jødiske bosættere, som immigrerede fra slutningen af 40'erne og frem. Judaiseringen hvilede på den præmis, at landet tilhørte det jødiske folk og *kun* det jødiske folk. Immigranterne blev gennem etno-nationalismen hurtigt gjort indfødte, og den palæstinensiske fortid blev skjult, trivialiseret og marginaliseret. Derfor var judaiseringen grundlæggende en udemokratisk proces: Der var på den ene side skabelsen af demokratiske institutioner og på den anden side "en mere skjult, men systematisk og tvangsmæssig tilegnelse af territorium af den etnisk dominerende gruppe." Ideen om at jøderne havde levet i et 'tvungent eksil' og nu var vendt 'tilbage' gjorde dem blinde overfor de diskriminerende politikker, som blev realiseret overfor statens palæstinensiske borgere: militært styre, mangel på økonomisk eller social udvikling, politisk overvågning og underrepræsentation og storskala konfiskation af palæstinensisk jord. Før 1948 ejede jøderne kun 7-8 % af jorden, mens det britiske mandat styrede 10 %. Israel ejer eller kontrollerer nu 93 % bag den grønne linje. Palæstinenserne, som udgør 17 % af Israels befolkning ejer kun 3 % af jorden, mens deres lokale institutioner ejer 2,5 %.

I 50'erne og 60'erne blev der skabt 600 nye byer og bosættelser (kibbutzer og moshaver) i Israel til immigranter. De blev alle lagt omkring arabiske bosættelser, som førte til en de facto ghettoisering af palæstinenserne. I disse bebyggelser blev der ikke mindst skabt plads til de mange mizrahim, som indvandrede. De blev hermed placeret langs den grønne linje og i grænserummet op til arabiske bosættelser. Ikke mindst nye 'udviklingsbyer' udviklede fattigdom. Denne bosætningspolitik kom til at definere forholdet mellem etnoklasserne: ashkenazim og mizrahim. I de besatte områder var det især ultra-ortodokse og religiøst-nationale, som befolkede de nye bosættelser: "Som et resultat heraf opstod 'lagdelte' og differentierede jødiske rum med lav grad af kontakt mellem de forskellige etno-klasser. Det har betydet reproduktion af sociale uligheder og konkurrerende kollektive identiteter."

Yiftachel fremhæver tre faktorer skabt af den jødiske land- og bosætningspolitik, som tit overses i tolkninger af det israelske samfund:

- a) Det israelske regime har muliggjort den konstante proces af jødisk kontrol over hele territoriet Israel/Palæstina.
- b) Israel er en stat og en politisk enhed uden klare grænser.
- c) Landets organisation af socialt rum er baseret på gennemgribende og ulige etnisk adskillelse. Han anfægter derfor forestillingen om et israelsk demokrati. I stedet mener han som sagt, at der er tale om et etnokrati: "Det er et styre for og af en ekspanderende etnisk gruppe

indenfor staten og hinsides dens grænser, som er hverken demokratisk eller autoritær.”

Med hensyn til *Israels grænser* peger Yiftachel på, at organisationer uden for Israel har en kæmpe politisk indflydelse i Israel (Jewish Agency, Jewish National Fund). Jøder udenfor Israel (fx bosætterne, men også rige amerikanske jøder) eller jødiske organisationer udøver gennem økonomiske tilskud en stor indflydelse, og han mener, at ”ekstraterritoriale jødiske grupper har ophobet politisk magt i Israel i en udstrækning, som ikke kendes fra nogen demokratisk stat. Dette er en udemokratisk strukturel faktor, som er konsistent med etnokratiske regimers egenskaber.”

Et særligt forhold udgøres af *de besatte områder*: På Vestbredden, i Golan-højderne og i Østjerusalem bor der i hundredtusindvis af jøder med israelsk statsborgerskab og som behandles, som om de boede i Israel. De kan således stemme til valg til Knesset, hvad palæstinenserne ikke kan: ”Kombinationen af disse to faktorer betyder, at ”Israel” som en veldefineret demokratisk-politisk størrelse simpelthen *ikke eksisterer*.” Og selve det israelske folk (*demos*), forudsætningen for et demokrati, eksisterer heller ikke. Ved valget i 1996 slog Nethanyahu Shimon Peres med netop stemmerne fra de besatte områder. Det, som mangler, er, at Israel er et klart defineret territorium, hvor alle har de samme rettigheder og kun dem.

Spørgsmålet om Israel kan udvikle sig fra et etnokrati til et *teokrati* ser Yiftachel som et i høj grad truende problem. Han mener, at dele af de ortodokse og ultraortodokse grupper har som politik, at lade *halacha*, den religiøse lov, regere. Og da netop disse grupper formerer sig hurtigere end alle andre grupper, kunne det være en måde, som kunne gennemtvinge fx kønsopdelte busser, men også den ekstremt voldelige politik mod palæstinenserne i de besatte områder med udgangspunkt i jødernes guddommelige ret til Israel. Han peger imidlertid på, at disse religiøse grupper har været involveret i netop etableringen af det jødiske etnokrati og har samarbejdet om netop den politiske form, det har i dag. Det er et spørgsmål, som rejses igen efter valget til Knesset i 2022, hvor to ultrareligiøse grupper blev en del af det parlamentariske grundlag for Nethanyahu. Lige nu, i november 2023, ser teokratiet ud til at være en virkelig truende fare for Israel.

Helt afgørende: Israel er land med apartheid. Hvad, der er nok så afgørende, er, at Israel og zionismen er baseret på en europæisk racisme. Den holdning, de europæiske ashkenazim i Israel har haft til de arabiske mizrahim, nemlig at de skal glemme deres sprog og deres kultur for at blive moderne jøder på niveau med ashkenazim, er grundlæggende en kolonial, racistisk holdning. Denne holdning har omskabt Israel fra det velfærdssamfund, det var frem til slutningen af 70'erne, til et globaliseret og dereguleret kapitalistisk land. På

den måde er Israel en *mislykket* stat og et mislykket samfund. Samfundet og staten blev lavet for at komme antisemitismen til livs, men har blot forstærket den i Mellemøsten. Det demokrati, zionismen ville skabe, er endt som et blodigt etnokrati. Og etnoklassernes kamp i det israelske samfund har linet op til en konflikt om selve statens karakter. Benjamin Nethanyahu vil, for at sikre sig mod en dom for korrupsion, omskabe retssystemet, så der ikke længere er en uafhængig instans i Højesteret. Prisen for denne straffrihed kan blive teokrati, mere apartheid og mangel på demokrati.

Noter

Citaterne er hentet fra Oren Yiftachel: 'Ethnocracy'. The Politics of Judaizing Israel/Palestine, *Constellations* 6, 1999, s.364-91.

(1) Laver man en søgning på *Infomedia* på ordene "Mellemøstens eneste demokrati" får man 398 fund siden 1991.

(2) Det gælder i øvrigt også forskere som Alexander Kedar, Shlomo Sand, Asaad Ghanem, Haim Yakobi, Nur Masalha og Hannah Neveh.

Gaza – principielle overvejelser

Af Jan Helbak, medl. af Kritisk Debats redaktion

Hamas' terrorangreb den 7. oktober udløste forventeligt og forståeligt chok reaktioner overalt i det politisk officielle Vesten. Chokket gjaldt ikke alene antallet af dræbte civile- og militære personer men nok så meget, at Hamas var i stand til at gennemføre en sådan operation. Det ellers uovervindelige Israel viste sig på under et døgn sårbart, og det palæstinensiske spørgsmål kom igen øverst på dagsordenen.

Denne artikel tager først og fremmest sigte på den hjemlige politiske reaktion med udgangspunkt i Socialdemokratiets, SF's og EL's hjemmesider og officielle udtalelser og behandler efterfølgende de stormagtpolitiske perspektiver, som krigen i Israel lægger for dagen.

(Artiklen er skrevet med forbehold for ændringer af den aktuelle situation i Israel efter deadline).

Terrorangrebet 7. oktober og de umiddelbare reaktioner i DK

Det officielle politiske Danmark repræsenteret ved statsministeren og udenrigsministeren var hurtigt ude med meget voldsomme og stærkt følelsesladede fordømmelser af terrorangrebet og uforbeholden støtte til "Israels ret- og ligefrem pligt til at forsvare sig selv som stat" mod en "barbarisk" fjende.

Siden initialchokket er retorikken dæmpet noget. Angiveligt som konsekvens af Israels tæppebombardement af Gaza, som i skrivende stund har dræbt i omegnen af 12.000 palæstinensiske indbyggere – hovedsageligt civile. Udenrigsministeren har ad flere omgange bestræbt sig på at balancere mellem den uforbeholdne støtte til Israel og tentativ afstandtagen fra Israels helt åbenlyse og indiskutable massedrab og brud på alle humanitære konventioner.

Som i de fleste andre forhold har den danske regering slavisk fulgt Biden-regeringens beslutninger og manøvre, om end med den ene undtagelse, at man undlod at stemme og ikke som USA stemme i mod en resolution på FN's ekstraordinære generalforsamling, der krævede øjeblikkelig humanitær våbenhvile. Som de fleste andre europæiske lande har den danske regering endnu ikke kunne strække sig til mere end "humanitær pause", som bevidstløst gentages. En formulering der er elastisk i metermål. Det er indtil videre USA's position. Kun nølende accepteret af dele af Netanyahus højre regering.

Kort og godt begræder det officielle politiske Danmark den israelske hærs tæppebombning af Gaza men fastholder nærmest søvngængeragtigt Israels ret til selvforsvar og støtte til den endeløse krig mod Hamas og terrorisme i almindelighed (i lighed med Georg W Bush doktrinen). Det officielle politiske Danmark har også tilsluttet sig den amerikanske/europæiske karakteristisk af Hamas og Hezbollah i Libanon som terrororganisationer. Det er den kendte moralsk-politiske skabelon, der også i den aktuelle situation lægges som ramme for den almindelige offentlige debat om krigen og dens konsekvenser. Rammeoverskridelser er med statsministeren i front gjort ekskluderende og politisk stigmatiserende i overført eller faktisk forstand. (1)

Som sagt den forventelige reaktion. Megen tænders gnidsel og begrænset historisk eftertanke i det officielle politiske Danmark.

Det står trods alt noget anderledes til med reaktionerne på den danske og europæiske venstrefløj. I hovedtræk har fordømmelsen af selve terroraktionen været unison. Det samme gælder i det store og hele – om end kraftigere – fordømmelsen af Israels tæppebombning af Gaza og tilsidesættelse af alle internationale humanitære regler.

Men det kan måske vække undre, at der kun er ganske få på venstrefløjen herhjemme og i Europa, der har overskredet protesten, de brede protestaktioner og det sædvanlige forsvar af den palæstinensiske sag. Faktisk har kun få enkeltpersoner på venstrefløjen stillet spørgsmålstegn ved frasen; ”Israels ret til selvforsvar” endsige søgt den kvalificeret.

Billedet er dog langt fra entydigt, men debatterne på venstrefløjen har hovedsageligt fokuseret på kravet om humanitær våbenhvile, skyld og ansvar og ønsket om hurtige fredsforhandlinger. Det har knebet med offensive og fremadrettede udtalelser. Det gælder både udsagnene herhjemme og på venstrefløjen i EU landene. (2)

De 32 Europæiske Socialdemokratier har været anderledes klare i spytet: De støtter uforbeholdent Israels ret til selvforsvar, men *beder* dog samtidig Israel om at begrænse den militære aktivitet i Gaza og advarer mod en ”humanitær tragedie”. Ikke mange ord om den israelske regerings planer om bosættelserne på Vestbredden og bosætternes jagt på palæstinenserne støttet af militæret. Partiledermødet blev afholdt i weekenden den 12/11. Altså nogen tid efter tragedien har rullet hen over Gaza. (3)

Der er ikke udgået mange kommentarer fra Socialdemokratiet herhjemme bortset fra udtalelser fra Rasmus Stoklund i en debat med Pelle Dragsted i programmet ”Akkurat med Clement”, hvor han fremførte de officielle

Socialdemokratiske holdninger. Ifølge Stoklund var det vigtigt, at regeringen og statsministeren meldte stærkt ud med det samme, ”fordi vi er vidne til en civilbefolkning, der er blevet udsat for et voldsomt terrorangreb” fra den islamiske bevægelse Hamas, der er på både USA’s og EU’s terrorliste. En kliche, der gentages igen og igen. Stoklund afviser samtidigt at drøfte levevilkårene på Vestbredden og i Gaza: ”Fordi lige nu er vilkåret, at det er et demokrati – Mellemostens eneste – som er blevet udsat for et voldsomt terrorangreb, hvor en masse uskyldige mennesker er blevet ramt. Og det er det, det handler om lige nu”.

Ingen analyse, ingen historisk kontekst. Alene fokus på terrorangrebet og gidseltagningen og ureflekterede efterplapren af USA’s indiskriminatoriske brug af terrorkortet.

§ 20-spørgsmål S 122 Om Israels fremfærd i Gaza

Fremfor at kaste mig ud i en udsigtsløs diskussion af alle de politiske positioner, der er blevet bragt til torvs siden 7. Oktober, og hvor de mest horrible udsagn heldigvis næsten inkrementelt er blevet slebet ned til et mere fornuftigt toneleje, vil jeg forsøge trække nogle principielle forhold frem, som man nu og i hvert fald senere bliver nødt til at behandle.

Jeg har ikke fundet et bedre udgangspunkt end i meningsudvekslingen mellem spørgsmålsstiller Trine Pertou Mach fra Enhedslisten og udenrigsminister Lars Løkke Rasmussen under § 20 spørgedebatten den 20. oktober. (4)

Udenrigsministeren bliver spurgt om, hvad han mener om Israels fremfærd i Gaza og den igangværende alvorlige humanitære krise, og hvad regeringen vil gøre for at få belyst, om Israels aktioner er i strid med krigens love. I den skriftlige begrundelse bemærkes det, at EL bakker op om regeringens kraftige fordømmelse af Hamas’ terrorangreb, ”som målrettet gik efter at ramme uskyldige civile”.

Vi skal her bide mærke i den sproglige vægtlægning. Der siges ikke direkte, at det er Israel, der ensidigt skaber den humanitære krise, og det fremstår som et tomt slag i luften at bede regeringen om at undersøge, om tæppebombningen, der har udløst en ”humanitær krise” er i strid med krigens love. Det er enhver tæppebombning af en civil befolkning. Ligeså når en befolkning af en besættelsesmagt afskæres fra alle livsvigtige fornødenheder. Det kan ikke henvises til en akademisk juridisk diskussion, selv om det er trenden, der nu forventeligt udspiller sig mellem europæiske eksperter i international ret.

Udenrigsministeren svarer og benævner terrorangrebet som barbarisk uden sidestykke og fastslår Israels ret til selvforsvar – om end folkeretten og den

humanitære folkeret selvfølgelig skal respekteres. Han kan ikke sige andet. Men med det får han sagt, at han ikke er sikker på, at tæppebombningen og massedrabet er indenfor lovens rammer. Eller sagt på en anden måde, at skulle det være indenfor lovens rammer, ville Israel godt kunne fortsætte bombardementerne.

Udtalelsen om, at terroraktionen er ”uden sidestykke”, må nok kaldes en patetisk politisk overdrivelse målt i forhold til de meget store antal spektakulære terroraktioner op gennem historien – inklusive den udbredte statterror, som gennem flere år er blevet udført af den Israelske regering på Vestbredden og tidligere ved interventionerne i Libanon.

I øvrigt skal man nok være lidt forsigtig med at begrunde terrorangrebets karakter ved at henvise til antallet af dræbte og gidseltagningens størrelse. Der frigives jævnligt rapporter, der både kvalificerer størrelsen af de civile tab, henholdsvis tab af militære personer og måden, de er blevet dræbt på. Flere af drabene skyldes ifølge rapporter lækket til det israelske dagblad Haaretz angiveligt ”friendly fire” fra hæren og luftvåbnet. Endvidere viser det sig nu, at den øverste hærledelse var blevet advaret om, at angreb var på vej, af de kvindelige observatører på kontrolposten. Uden at man havde reageret. (5)

Men lad det fare. Vigtigere og mere principiel er frasen om Israels ret til at forsvare sig selv. Altså forsvare sig som en nationalstat (demokratisk eller ej) udsat for et angreb. Her skal vi vel blive enige om, hvad det er for en type selvforsvar, en stat kan gribe til, og hvad det er for en stat.

Er det Israel som helt ordinær demokratisk stat, der har været udsat for et terrorangreb, som ikke med nok så god vilje kan siges at have udgjort en trussel mod staten, men som ikke desto mindre i henhold til intentionen har forårsaget omfattende uro og angst i den israelske befolkning.

Eller har vi med en apartheid stat at gøre (og derfor ikke demokratisk), hvor 2.2 mio. palæstinensere bosiddende i Israel ikke har de samme rettigheder som den israelsk-jødiske befolkning? Kan man dertil lægge, at Israel siden 1967 har handlet som en kolonimagt overfor palæstinenserne på Vestbredden, Østjerusalem og i Gaza, idet de israelske regeringer successivt har støttet de israelske bosættere på Vestbredden og ydet dem militær beskyttelse på trods af, at FN ved flere resolutioner (242 og 388) har kendt Israels besættelse af Vestbredden, Gaza og Jerusalem ulovlige og så sent som i 2016 fordømt de statssubventionerede ulovlige bosættelser? (6)

Så kan man vel i logisk konsekvens heraf konkludere, at stater, der som i Israels tilfælde optræder som kolonimagt, tilsidesætter FN’s resolutioner og

anvender statsterroristiske metoder for at fremme bosættelserne på den besatte Vestbred samt gennemfører parcelleringer af jordene på en sådan måde, at det palæstinensiske selvstyreområde ikke kan fungere i praksis, er stater, vi godt kan acceptere indenfor rammerne af de internationale regler. Med mindre selvfølgelig, at de folkeretslige regler og FN's resolutioner skal fortolkes og praktiseres selektivt alt afhængig af dagsformen og de givne internationale styrkeforhold. I så fald er lovene i hvert fald ikke universelle.

Bortset fra at man vel næppe med æren i behold og placeret på fornuftens grund kan kalde tæppebombning og massedrab på en overvejende civilbefolkning for "selvforsvar". Den israelske regerings og den amerikanske administrations begrundelse for bombningerne har været og er, at man går efter at udslutte Hamas, og at det kun er muligt gennem bombninger efterfulgt af decideret landkrig. *Her helliger målet midlerne*, hvilket ingen formodentlig er enige i, hvis det skaleres op til generel norm.

Nu forholder det sig sådan, at Hamas ikke er en lille radikal milits, der alene udfører terroraktioner. Hamas er en radikal politisk, social og religiøs bevægelse med en vis autoritet både i Gaza og på Vestbredden. Faktisk vandt Hamas valget i det senest afholdte palæstinensiske valg i 2006, fordi organisationen fremstod som mindre korrump end Fatahs kollaboratør praksis. Det var kun intervention udefra (først fremmest USA) i form af sanktioner overfor en kommende Hamas administration og truslen om Fatahs forberedelse af et kup, der fik Hamas til at smide Fatah ud af Gaza i sommeren 2007 og sætte sig på den formelle politiske magt i Gaza. (7)

At Hamas gentagne gange har udført helt uacceptable terroraktioner og primitive angreb ind i Israel bl.a. for at styrke egen autoritet i Gaza, gør ikke automatisk organisationen til en terrororganisation på samme måde som stater brug af terror for at nå bestemte magtpolitiske mål ikke gør dem til terrorstater. Og strengt taget, når nu man konstant henviser til folkeretten og krigens love, kan man vel eksempelvis næppe fordømme Ruslands krigshandlinger i Ukraine og samtidig kalde den israelske besættelsesmagts selvforsvar gennem tæppebombning for legitim. Til gengæld er det fuldt berettiget politisk at kritisere såkaldte "frihedsmål" – udsluttelse af den Israelske stat og oprettelse af en stats baseret på Islam.

Israel har siden 1967 optrådt som besættelsesmagt i strid med indtil flere FN resolutioner. Det kollektive Vesten har ført og fører en dobbeltstandardernes politik, hvilket adskillige repræsentanter fra det "kollektive Syd" har fremført igen og igen i FN med henvisning til USA's gentagne veto i FN's sikkerhedsråd og EU landenes mere end uldne optræden i den aktuelle krise både i FN's sikkerhedsråd og på FN's ekstraordinære generalforsamlinger.

Både terrorangreb og gidseltagning, herunder fængslinger af palæstinenser på Vestbredden uden rettergang er uantagelige både som princip og i praksis. Det gælder tillige den Israelske regerings parcellering af Vestbredden i ”bantustans” (ghettoer), som i virkelighedens verden reducerer det palæstinensiske selvstyre (Palestinian (National) Authority (PA)) til en korrumpierende illusion og til Israels forlængede arm og åbner for bosætternes daglige terror overfor den palæstinensiske befolkning med det formål, som regeringens finansminister (Bezalel Smotritz) med ansvar for Vestbredden har udtalt lige siden regeringens dannelse, at fordrive de bosiddende fra deres hjem og jorde. Målet er og har været i alle Netanyahus regeringer at bane vejen for et Storisrael uden palæstinensere, og som igen er blevet bekræftet – om end mindre åbent – af den israelske regering i den aktuelle krig med Hamas. (8)

I alle andre situationer i nyere tid er en sådan virksomhed fra en stat blevet takseret som etnisk udrensning eller fordrivelse. Og de europæiske regeringer har de sidste år stået i kø for at undskylde lignende fremfærd under koloniperioden og fordømme ”ethnic cleansing” generelt. (9)

Tænketanken ”Instituttet for National sikkerhed og Zionistiske strategi” fremlagde en uge efter terrorangrebet ”en plan for genbosættelse og endelig rehabilitering (af palæstinenserne i Gaza) af befolkningen i Gaza i Ægypten”. Planen fremstilles som en ”god investering” og er sanktioneret af Amir Weitman, som leder instituttet og er medlem af Netanyahus Likudparti. (10) Endvidere har flere ledere af regeringen karakteriseret palæstinenserne i Gaza som ”human animals”. Kort sagt eskaleret dehumaniseringen af palæstinenserne og dyrket de ultraordokse jøders og Zionismens forkvalede selvlegitimering ved henvisning til det Gamle Testamente og Israels folk som særligt udvalgt. En form for ekseptionalisme, der er set før i historien.

Hvor sympatisk Enhedslistens hensigt med sine spørgsmål i spørgetimen med udenrigsministeren end måtte forekomme ender partiet desværre med indirekte at tilsløre grundlaget for regeringens hykleriske stillingtagen og politik i den israelske krig. Ikke fordi man vil, men fordi man accepterer præmisserne, retorikken og den overordnede diskurs og således logisk hænger fast i især det kollektive Vestens moralske kritik af terroraktionen på den ene side og amoralske støtte til den israelske regerings de facto brud på de humanitære love. Og ikke nok med det men faktisk også legitimerer forsvaret af Israel som stat, selv om denne stat eksisterer som besættelsesmagt, kolonimagt og apartheidstyret, hvad det reelt indebærer. Om ikke andet betyder det, at Israel ikke kan betragtes som et liberalt demokrati – endsige demokrati - ud fra den almindeligt anvendte målestok.

Men hvorfor terroraktionen

En anden logik trænger sig også på, når fordømmelsen af en bestemt aktion sætter ind med grund i generelle og meget vage normer. Den skygger for rationelle forsøg på at forstå handlingen/handlingerne, hvor bestræbelserne som oftest takseres som direkte eller indirekte støtte til terrorens uacceptable handlinger. I tilfældet Hamas' terroraktion er det officielle Danmark gået meget vidt for at begrænse en mere åben og rationel diskussion af motiverne bag Hamas' aktion.

Men vi er nødt til at forstå aktionen for at komme videre. Det samme gælder den israelske regerings bombing af Gaza og terrorvirksomhed på Vestbredden. En gensidig følelsesmæssig dehumanisering, dæmonisering og sentimentaliserende af politikken bringer os ikke videre. Man kan ikke forebygge terror, hvis man ikke forstår dens rødder og dynamik.

Og ikke at forglemme, at der op gennem historien har vist sig en meget tynd grænsedragning mellem legitim befrielseskamp og terror (10), hvor sidstnævnte er blevet brugt mod befrielsesbevægelser, man ikke støttede og betegnelsen efterfølgende slettet, når befrielsesbevægelsen blev anerkendt som politisk magt og stat. Eksempelvis ANC's "historiske metamorfose" fra terrororganisation til at blive berømt som befrielsesbevægelse eller den jødiske terrorvirksomhed i Palæstina under det engelske Protektorat i 1930'erne, som hurtigt blev glemt efter den Israelske statsdannelse i 1948.

Det første spørgsmål må være, hvorfor Hamas gennemførte sin spektakulære terroraktion lige netop nu?

Det er der angiveligt flere grunde til (vi kan kun gisne) ud over som et helt forventeligt resultat i serien af årtiers undertrykkelse, fornedrelse og befolkningens frustration over at leve spærret inde i et "åbent fængsel" (ghetto). I længden ville Hamas ikke kunne opretholde sin autoritet og magt uden at gøre noget radikalt. (Støtten til Hamas i Gaza har været vigende. Organisationen har vist de samme korrupsionstendenser som Fatah i PA). Den historie retfærdiggør selvfølgelig ikke den eller andre terroraktioner, men den gør dem forståelige, og det må være udgangspunktet.

For det første peger flere dokumenter fra regeringen på, at Nethanyahu under pres fra de ultraortodokse jødiske partier og den militante jødiske højrefløj allerede først i 2023 accepterede, at der blev udarbejdet konkrete planer for, hvordan en massiv offensiv for yderligere bosættelser på Vestbredden skulle gennemføres og genindtagelse af Gaza.

Blandt andet ved at erklære palæstinenserne gamle skøder på jorden for ”uegentlige” i henhold til Israelsk lov og efterfølgende udbyde de samme jordlodder til bosættere. De samme politiske fraktioner har ventet på at kunne gennemføre en gradvis etnisk fordrivelse af palæstinenserne i Gaza. Allerede i 2017 fremlagde finansminister Bezalel Motrich, hvad han kaldte den ”endelige plan”, hvis hovedindhold indeholdt to muligheder: 1) Palæstinenserne skulle tilbydes hjælp til at emigrere eller 2) acceptere opgivelse af ethvert krav om en selvstændig stat og leve som statsløse på Vestbredden. I Netanyahu's tale på FN's ekstraordinære generalforsamling fremlagde han et kort for det ”Det nye Mellemøsten”, hvor staten Israel vil strække sig fra Jordanfloden til Middelhavet. En palæstinensisk stat figurerede ikke på kortet. Fuldstændig i tråd med hans og højrefløjens adskillige historiske bestræbelser for at afspore Osloaftalerne (1993/1995) og enhver mulighed for en to-statsløsning. Netanyahu's indirekte støtte til Hamas (ved at godkende Qatar finansiering af Hamas (og ikke Iran)) efter 2007 har hele tiden haft til formål at splitte palæstinenserne mellem PLO/PA på Vestbredden og Hamas i Gaza og ad den vej forhindre, at to-statsløsningen reelt kom på dagsordenen.

Hamas har kendt til regeringens/dele af regeringens plan om at ophæve retsmyndigheden af skøderne på Vestbredden. De planer blev åbent kommenteret i marts-april 2023. Og regeringen vidste, at højesteret aldrig ville godtage planen, hvorfor en retsreform, der begrænsede højesterets kompetence var en forudsætning for, at man ”på lovlig grund” kunne rulle planen ud. Nu er disse halvt hemmelige planer for alvor kommet frem i lyset og modsat hensigten er to-statsløsning kommet øverst på dagsorden som krigens mulige politiske udgang – hvis man vel at bemærke skal fæste lid til de Vestlige lederes udsagn og vilje til at sætte magt bag ordene (det gælder især USA). For den israelske regering vil ikke frivilligt opgive bosættelsespolitikken eller målet om et Stor-Israel.

For det andet har Hamas selvfølgelig kendt til USA's bestræbelser for at udvide Abrahamaftalerne (2020) om ”normalisering” af forholdene mellem de enkelte arabiske stater og Israel. Helt konkret gælder det de aktuelle USA ledede forhandlinger om en normalisering af forholdet mellem Saudi-Arabien og Israel. Hensigten fra USA har været at stabilisere indflydelsen i et Mellemøsten/Vestasien i fluks og dels at spærre for det kinesiske Belt and Road projekt – et stort anlagt Euroasiatisk projekt for samarbejde og kommunikation (med deltagelse af flere BRICS+ lande, herunder Saudi-Arabien). USA har i de sidste måneder haft travlt med at knytte Saudi-Arabien til Abrahamaftalen og ad den vej skabe en alternativ forbindelse udenom Iran mellem Indien og Mellemøsten/Europa, hvor Israel skulle indtage en nøgleposition. Brzezinskis strategiske frygt for en Euroasiatisk enhed styrer stadig USA's udenrigspolitik i Asien, Vestasien og Mellemøsten. (12)

USA's plan med udvidelsen af Abrahamaftalen (13) ud over at sikre Israel har også været at undergrave det stadig tættere økonomiske samarbejde mellem Saudi-Arabien og de andre mindre arabiske lande på den ene side og Kina og Rusland på den anden side, samt tilnærmelsen mellem Iran og Saudi-Arabien. Det gælder eksempelvis samarbejdet om betaling for olie i national valuta og ikke i dollars. Konkret vil det omtalte samarbejde være en begyndende undergravning af hele "petrodollarsystemet", der i årtier har kompenseret for USA's voksende underskud. Men samarbejdet omfatter også flere af de små arabiske stater som handelsmæssigt og transportmæssigt knudepunkt for den nye "Silkevej".

USA's projekt ville helt sikkert skubbe det palæstinensiske spørgsmål langt ned på dagsordenen igen. Som resultat af Hamas terroraktion og Israels gengældelses bombninger, hvor USA og dele af EU står mere eller mindre alene i forsvaret af Israel, er de arabiske landes ledere nu blevet tvunget til at tage afstand fra Israel, nedkøle Abrahamaftalen og lægge afstand til USA og Europa. De arabiske landes ledere er på trods af interne modsætninger (eks. Iran versus Saudi-Arabien) blevet tvunget til at danne fælles front for at imødekomme de mobiliserede arabiske befolkningers krav og forventninger. (14) Helt modsat intentionerne og de geopolitiske strømpile før 7. oktober er det amerikanske projekt sat i stå og omvendt styrket kinesernes Belt and Road projekt og rolle som mæglere i den verserende krig og øvrige konflikter i Mellemøsten. Og i slipvinden styrket BRICS+ landenes autoritet og tiltrækningskraft overfor det kollektive Syd. De arabiske lande og de muslimske lande har på BRICS+ topmødet i Sydafrika den 21. november taget afstand fra Israels fremfærd og krævet øjeblikkelig våbenhvile samt opfordret til, at der indkaldes til en *international fredskonference*, hvor især Saudi-Arabien, Kina og Rusland skal spille en central rolle sammen med USA og EU. Den saudiske kronprins gik på konferencen skridtet videre og krævede øjeblikkeligt stop for ethvert våbensalg til Israel. Algiers forslag om olie-bojkot lurer stadig i kulissen.

Man kan vove den betragtning (det gør jeg), at givet de voksende spændinger både på Vestbredden og i Gaza forud for 7. oktober og de geopolitiske magtspil har Hamas handlet politisk og militært rationelt. Hvor uacceptabel terrorhandlingen end er, må det være et krav – i hvert fald på venstrefløj – at man forstår handlingernes indre dynamik, fordi dens historie og aktuelle forløb har langt større virkningskraft på sigt end den rene moralske fordømmelse af både Hamas og den israelske regering.

Man kan også stille sig det spørgsmål, om Hamas overhovedet kunne have skabt et folkeligt pres i Israel for at begrænse bombningerne og fremtvinge forhandlinger om en midlertidig våbenhvile og udveksling af gidsler og

fanger, hvis man ikke havde taget gidsler? Set fra et humanistisk synspunkt er gidseltagning selvfølgelig uantageligt. Men ud fra et militærtaktisk synspunkt har Hamas handlet rationelt. (jf. våbenhvileaftalen indgået mellem Israel og Gaza med start 24/11).

Det forekommer heller ikke relevant i den aktuelle sammenhæng blot at karakterisere Hamas' mål om et opgør med den Israelske stat og oprettelse af en islamisk palæstinensiske republik som reaktionær. De forskellige venstre-fløjsorganisationers karakteristik af Hamas' mål som reaktionært kan være nok så korrekt, men Hamas' position og politisk-religiøse snæversyn skal tages politisk alvorligt og bekæmpes som sådan. Men en normativ forkastelse af Hamas' grundlag er direkte kontraproduktivt. Og i øvrigt hvad er venstre-fløjens alternativ?

Helt bortset herfra er Hamas's mål utopisk, ligesom det i dag og i fremtiden er utopisk alle andre steder i den arabiske verden. Alle oppositionelle politiske strømninger og bevægelser selv i Saudi-Arabien orienterer sig af mange veje mod en opløsning af de klerikale autokratier og mod sekulære statsforfatninger og i praksis statsforvaltninger. Men venstrefløjens fremførte politiske kritik af Hamas politiske grundlag og PA's tiltagende korrumpation kunne have været gennemført for længst. Interessen herfor har indtil nu ikke været overvældende herhjemme. Den er kun poppet op, når Hamas og det israelske militær (IDF) næsten ceremonielt med mellemrum har hældt raketter i hovedet på hinanden siden 2008.

To-statsløsningen

I skrivende stund er det ikke til at afgøre, om den israelske regering overhovedet har en plan for Gaza, når krigen engang slutter – eller i hvert fald de åbne krigshandlinger.

Vi kender til planerne fra de ultrareligiøse og højreorienterede partier. De peger samstemmende på fordrivelse af palæstinenserne fra Gaza og lynudvidelse af de israelske bosættelser i Gaza efter genopbygningen og tilsvarende systematisk fordrivelse af palæstinenserne på Vestbredden.

Netanyahu har i forskellige vendinger og med lidt forskellige vinkler fremlagt planer om israelsk besættelse og militære kontrol af Gaza uden at redegøre for en tidshorisont, eller hvad en sådan plan reelt skal indeholde.

Tysklands kansler Scholz foreslår, at Gaza efter krigen skal styres af en FN-enhed også her uden tidshorisont og uden konkret politisk og sikkerhedspolitisk indhold. Amerikanerne foreslår, at PA fra Vestbredden overtager administrationen af Gaza. Hvilket afvises af PA og de arabiske lande, der ikke vil

eller ikke tør overtage administrationen af det israelske fallitbo med fare for at bringe sig selv i modsætning til den palæstinensiske befolkning og deres egne befolkninger.

Indtil videre har den israelske regering afvist samtlige forslag fra omverdenen, og har også arrogant afvist de forskellige udspil fra FN og mindre bombastisk udspillene fra USA og Tyskland: ”Jeg mener, at vejen til fred ikke går over Ramallah men udenom”. (Netanyahus tale på FN’s ekstraordinære generalforsamling).

Våbenhvile i den kontekst vil helt sikkert være utåleligt og kontraproduktivt for den israelske regerings mål, selv om USA til sidst for at undgå total international isolation nok vil bevæge sig i retning af at tvinge den israelske regering til at acceptere en humanitær våbenhvile.

Midt i forvirringen om krigens endelige mål taler alle nu om den to-statsløsning, der siden Osloaftalerne i 1993/1995 er blevet trukket frem som eneste varige løsning på konflikten, uden at nogen statsledere virkeligt har lagt pres på Israel. (Saudi-Arabien foreslog i FN en to-statsløsning i 2002. Forslaget blev hældt ned ad brættet og siden glemt). I stedet har de forskellige Netanyahu-regeringer haft ”frit lejde” til at tage næsten alle midler i brug for at lægge to-statsløsningen i graven. Først og fremmest den statssubventionerede bosættelsesbølge på Vestbredden. I dag bor der 700.000 bosættere på Vestbredden og i Østjerusalem, og infrastrukturen er over tid opbygget, så bosættelserne og palæstinensere fysisk lever adskilt af ”adskillelsesmure”/”adskillelseshegn”, og bevægelsesfriheden for palæstinensere er indskrænket betragteligt ved et helt netværk af checkpoints.

Resultatet i dag er, at det er lykkedes de israelske regeringer at gøre det næsten umuligt i den praktiske verden at realisere forestillingerne om en to-statsløsning. Godt nok taler alle regeringslederne i EU (også i Danmark) om en to-statsløsning og palæstinenserens ret til egen stat men uden at konkretisere udformningen overhovedet. Det er selvklart, i og med de samme regeringer på den ene side har vendt det blinde øje til bosættelsespolitikken i årtier og på den anden side intet har gjort for at tvinge Israel til at overholde FN’s resolutioner. Vestens ledere har ellers i samme periode været mere end ivrige (især USA) med sanktionsvåbnet i andre dele af verden, som ikke har levet op til det kollektive Vestens krav.

Samme målestok kunne endog på et legitimt grundlag være anvendt overfor Israel. USA og EU kunne have indefrosset den generøse årlige støtte til Israel (angiveligt 3-5 mia. dollar). Det er ikke sket, hvorfor man i dag står overfor en næsten umulig opgave: *at finde vej til en holdbar to-statsløsning. Her*

gælder det både vejen til en sådan løsning og den konkrete og troværdige udformning af grundlaget.

Israel vil selvfølgelig afvise alle udspil om en to-statsløsning og strække sig langt for praktisk politisk og militært at sinke eller sabotere bestræbelserne. Og man kan da også med rette fundere over, hvordan en sådan løsning skal blive en realitet. Indtil i dag er der ikke blevet fremlagt bæredygtige forslag eller planer, der kan sandsynliggøre muligheden af en levedygtigt to-statsløsning og langt mindre nu, hvor modsætningerne eller hadet mellem flertallet af israelere og palæstinensere forekommer næsten uoverstigelige.

For det første vil alle ulovlige bosættelser på en eller anden måde skulle opløses og tilbagerulles, og jordlodder mv. omfordeles. Enten skal bosætterne repatrieres til Israel, som ikke i lang tid vil have mulighed for at integrere dem socialt, geografisk, *økonomisk* og ikke mindst politisk-demografisk, eller også skal de have palæstinensisk statsborgerskab, hvilket ikke forekommer mindre utænkeligt. I 2008 var verden vidne til megen tumult, da 9000 bosættelse i Gaza blev tvunget til at forlade deres bosættelser i enklaven. Hvordan skal det så ikke gå, hvis mellem 500.000 og 700.000 bosættelse på Vestbredden skal repatrieres?

For det andet, hvordan forestiller man sig, at Vestbredden og Gaza skal forbindes på en måde, der gør det ikke bare juridisk men også praktisk muligt at tale om en suveræn palæstinensisk stat, hvis/når Israel de facto kommer til at kontrollere forbindelsen mellem Vestbredden/Østjerusalem og Gaza. Hvis man ser på kortet over Israel, kan der vist ikke herske tvivl om, at en to-statsløsning forudsætter en udvidelse af de palæstinensiske områder for, at en kommende stat kan hænge sammen som suveræn stat. Hertil kommer, at en suveræn palæstinensisk stat vil have ret til at åbne for de 2.5 mio. palæstinensiske flygtninge (bl.a. fra Libanon) tilbagevenden til deres land.

For det tredje vil der skulle gennemføres en omfattende økonomisk omfordeling og massiv international økonomisk støtte til en ny Palæstinensisk stat (hvis den skal overleve). Omvendt vil en to-statsløsning gøre indhug i den israelske økonomi og måske ovenikøbet skabe kapitalflugt.

For det fjerde må man gå ud fra, at FN eller en FN autoriseret fredsbevarende styrkevil skulle mobiliseres, og at Israel skal underlægges militær kontrol. For en løsning, der ikke indebærer en vis afmilitarisering, vil helt indlysende cementere et ulige magtforhold, som igen vil opbygge og måske øge nye spændinger og potentielle konflikter. Reel fred vil der ikke blive, og sikkerhedsstrukturen både mellem Israel og Palæstina og mellem Israel og den arabiske verden vil fortsat være skrøbelig. Det vil ikke være nær tilstrækkeligt at love

internationale garantier, hvis ikke den grundlæggende stats- og sikkerhedsstruktur er på plads og sikkerheden garanteres af de store lande (USA, EU, Kina, Rusland og Saudi-Arabien) og FN's magtfulde tilstedeværelse i flere år frem.

Hvis ikke en to-statsløsning – hvad så?

Omvendt er alternativet, som det formuleres af den israelske regering heller ikke gangbar længere. Et Storisrael "fra Jordanfloden til Middelhavet" med en underordnet status for palæstinenserne. Altså et Storisrael som en jødisk sekterisk apartheidstat. En stat i gammeltestamentlig forstand, sådan som regeringen igen og igen refererer til. Ikke desto mindre er det drømmen og perspektivet for de ultraortodokse jøder (der trods alt udgør ca. 20% af den israelske befolkning) og den israelske højrefløj i regeringen. Hvor udbredt det perspektiv er i den israelske befolkning er vanskelig at bedømme, men indtil nu har den israelske venstrefløj og de sekulære dele af befolkningen ikke kunnet opvise et reelt modsvar. Det er uhyre sjældent, at den israelske venstrefløj forsvarer palæstinenserne rettigheder i Israels rettigheder med krav om juridisk, økonomisk og politisk ligestilling. Eksempelvis blev palæstinenserne udelukket fra at deltage i de store protestmarcher mod Netanyahu-regeringens forslag til retsreformer, hvis de mødte op med egne paroler mv.

Det kan ikke udelukkes, at konsekvenserne af den israelske regerings etniske fordrivelsespolitik i Gaza og terroreskalering på Vestbredden, vil alarmere omverdenen i en sådan grad, at man på et tidspunkt kan blive nødt til at gribe ind politisk og økonomisk (skrappe sanktioner, ophør af al økonomisk- og militær støtte) og måske også militært, hvis man vil forhindre, at konflikten skal sprede sig til det meste af Mellemøsten og Vestasien. Det kan være et spørgsmål tid, hvor længe USA og Iran ved fælles bestræbelser kan holde en eskalering nede. (Biden administrationen har dog sammen med Ægypten pure afvist alle planer om fordrivelse af palæstinenserne fra Gaza til bosættelser på Sinaihalvøen).

Bl.a. afhænger Bidenadministrationens inddæmningspolitik af stemningen i kongressen. Selv om USA's massive flådeopmarch i Middelhavet og det Røde Hav først og fremmest skal vurderes som en afskrækkelsesmanøvre, kan den meget nemt komme ud af kontrol på grund af "utilsigtede hændelser". Indenrigspolitisk presses Bidenregeringen til at udarbejde en plan for og tvinge Israel til en fredsløsning for at sikre en bredere afspænding i hele Mellemøsten. Den voksende opposition i det Demokratiske parti og et stemnings-skift i befolkningen næres af frygten for "imperial overstretch" ud fra en voksende erkendelse af, at USA ikke længere besidder kapaciteten til at føre flere krige, eller støtte flere stedfortræderkrige på en gang uden at skade

økonomien og isolere landet globalt. Og ikke mindst lægge gift ud for den formulerede alliancepolitik både i Europa og i Asien.

Indtil nu har især Bidens beherskede pres på Israel ikke fået regeringen til at stoppe eskaleringen af krigen, men spørgsmålet om, hvornår USA når sin grænse og ser Israel som en byrde og ikke som det nødvendige grundlag for sin Mellemøsten politik, hænger i luften og har også indflydelse på forholdet mellem USA og EU. Men den israelske regerings foreløbige forsikring er, at end ikke stormagterne har en klar plan for at deeskalere krigen og forhindre den i at brede sig både til Libanon, Irak, Iran og Ægypten, hvilket på den anden side angiveligt er den israelske regerings strategi for at involvere USA og måske nogle lande i Europa.

Med det perspektiv, som hverken kan udelukkes eller er umuligt, er PLO's oprindelige mål fra 1964 nøjagtigt lige så realistisk som den to-statsløsning, alle taler om eller den israelske regerings strategi for et Storisrael. PLO's oprindelige grundlag og mål var: skabelsen af en palæstinensisk stat, defineret som det landområde der i 1920 var blevet etableret som det britiske mandat Palæstina. Desuden gjorde ledelsen af PLO det klart, at den målrettet ville arbejde for, at det internationale samfund skulle forstå, at det palæstinensiske problem ikke var et flygtningeproblem men et nationalstatsproblem. Det palæstinensiske problem ville bestå, indtil der var blevet etableret en palæstinensisk stat med en sekulær og demokratisk forfatning med plads til både palæstinensere, arabere og jøder og med fuld religionsfrihed.

Med PLO's og Arafats neddrogning af det oprindelige mål endelige anerkendelse af staten Israel i 1993 opgav PLO sin eksistensberettigelse som en befrielsesorganisation og reducerede sig selv til en marionet på Vestbredden og i Østjerusalem og i Gaza.

Men det har på intet tidspunkt siden svækket drømmen om en israelsk/palæstinensisk sekulær stat. Faktisk har et-statsløsningen været diskuteret livligt siden 2002, selv om disse diskussioner og mange formulerede forslag og planer aldrig har opnået formel anerkendelse. Så sent som i 2018 blev der formuleret en ny bevægelse "One democratic state Campaign" bestående af både palæstinensiske og jødiske aktivister og intellektuelle (<https://onestate-campaign.org/en/>). Det siger næsten sig selv, at en sådan bevægelse ikke har den store gennemslagskraft lige her og nu. Ikke desto mindre bygger den videre på de mange tidligere forslag har som få formuleret et 10-punktsprogram for et konstitutionelt demokrati i en israelsk-palæstinensisk stat, herunder et program for selve dannelsesprocessen, som forståeligt nok er utænkelig uden FN's aktive tilstedeværelse og støttet af USA, EU, Kina, Rusland og de arabiske lande ledet af Saudi-Arabien. "One democratic state Campaigns" 10-

punktprogram er i realiteten en genoplivning af PLO's *politiske* grundlag fra 1964 uden at overtage PLO's senere militære strategi og bl.a. Virginia Tilleys m.fl. behandling af grundlaget og mulighederne for en et-statsløsning. (15)

Hidtil har det store flertal af politiske aktører i USA og EU afvist et-statsløsningen som utopisk under henvisning til israelernes og palæstinenserne gensidige historiske animositet og under diskret henvisning til den israelske overklasses indlysende tab af privilegier og magt. Desværre har de fleste andre aktører også droppet et-statsløsningen som utopisk og abonneret på to-statsløsningen, selv om den i virkelighedens verden ikke forekommer mindre utopisk.

Imens øges den sociale og økonomiske ulighed i Israel og fattigdommen i de besatte områder og således også konflikternes indre dynamik. De fattige jøder bliver bosættere, palæstinenserne i Israel undertrykkes yderligere, og hadet i de besatte områder mellem bosætterne og palæstinenserne fortsætter med uformindsket styrke og virker konstant som en betydelig konfliktfaktor i hele Mellemøsten.

Så hvor utopisk et-statsløsningen end forekommer her og nu med det voksende had mellem israelere og palæstinensere in mente, kan perspektivet på lidt længere sig vise sig som det mest oplagte, hvis der skal skabes endelig fred i området og gøres definitivt op med zionismen. Man skal huske på, at for hver gang konflikten bryder ud i faktiske kamphandlinger som nu, og med den stillingtagen det kollektive Vest indtager, vil fronten mod Vestens dobbelt standard få ny næring og respekten for de såkaldte internationale humanitære regler visne. De samme modsætningslinjer vil slå ind i FN og demonstrere institutionens impotens og historiske ligegyldighed, på trods af, at FN aldrig har været vigtigere end nu. Magtpolitik og geopolitik handler også om moral og respekt for indgåede aftaler og regler, og det kollektive Vesten vil komme til at lære, at de selektive fortolkninger og geopolitiske magtalliancer ikke længere kan etableres så vilkårligt som tidligere. USA's interesser ses ikke længere som alles interesser.

Afsluttende bemærkninger

På indeværende tidspunkt har den israelske regering ikke fremlagt realistiske planer for en politisk løsning, når krigshandlingerne ophører af den ene eller den anden grund. De øvrige ventilerede planer fra de internationale aktører bl.a. inkluderende en to-statsløsning forekommer hverken særligt klare eller vidtrækkende. Eller sagt på en anden måde foreligger der ikke nogen holdbare perspektiver for, hvordan konflikten i Israel og i det større Mellemøsten skal løses. USA afviser sammen med Israel alle forslag, der for alvor vil ændre de aktuelle og givne magtforhold. Som præsident Biden sagde i 1986: "hvis

Israel ikke eksisterede, ville USA skulle skabe et". Eller som en af Netanyahus tidligere toprådgivere (Uzi Arad) har fortalt, blev han i 1976 mødt af en amerikansk general med udtalelsen: "I er vores hangarskib på jorden". Jævnfør den nuværende opmarch af amerikanske hangarskibe som afskrækkelse.

Det vil først ske, hvis USA mister opbakning i Europa og ikke kan kontrollere konflikten og forhindre den i at involvere Hezbollah, Syrien, Irak og ikke mindst Iran. Selv om en åben konflikt mellem USA og Iran hele tiden rumler i baggrund, forekommer det mest sandsynligt, at en sådan konflikt enten udløses ved et tilfælde eller som resultat af Israels stadig mere dybtgående provokationer i Libanon. Endvidere skal USA som konsekvens af krigen i Israel og isolation i FN se hele sin magtpolitiske- og økonomiske dominans i Mellemøsten og Vestasien truet af en "stærkere arabisk blok", offensive fredsiniciativer fra Kina og Rusland og ikke mindst fremkomsten af en ny magtfaktor, som det kollektive Syd kan samles om. Den 21. november afholdt BRICS + landene (Brasilien, Rusland, Indien, Kina, Sydafrika + de nye lande; Saudi-Arabien, Argentina, Ægypten, Iran og de Forenede Arabiske Emirater) møde i Sydafrika for at drøfte en fælles udtalelse om dels den humanitære krise i Gaza og dels en løsning på krisen i Israel/Palæstina. FN's generalsekretær Antynio Guterres deltog også i mødet.

BRICS+ er ved at blive forum for den faktor, der på sigt kan samle det kollektive Syd og udfordre USA's globale dominans. Af samme grund kan USA ikke i længden holde til at videreføre sin Israel politik. Det samme gælder for de Europæiske stater. I den forstand kan krigen i Israel ses som epicenteret for et af flere skift i de globale magtsystemer både økonomisk, politisk og militært. Som sådan forekommer det også sandsynligt, at både fredsbestræbelserne og forhandlingerne om en fremtidig løsning på konflikten i Israel/Palæstina – dvs. en ny statsstruktur – først og fremmest er afhængig af de internationale styrkeforhold mellem stormagterne og mindre af den israelske regerings planer. (16)

Ingen af stormagterne ønsker på nuværende tidspunkt en ny konflikt eller en udvidelse som omtalt. Derfor vil forhandlingsbanerne i Israel og i FN følge de forskellige magtpolitiske styrkeprøver, der udspiller sig. Ikke bare i Mellemøsten og ikke bare økonomisk og militært men også i striden om autoritative og konsistente fortolkninger af de internationale humanitære regler og folkeretten. F.eks. vokser kravet om en reform af FN og de forskellige retsinstansers kompetence og legitimitet som konsekvens af magtspillet i FN.

For selv om brudene på den internationale retsorden er åbenlyse i Gaza vel at bemærke for de regeringer og officielle politiske systemer, som ikke indtager en følgagtig position i forhold USA, kaster de tillige det lange lys over

hykleriet hvad angår krigen i Ukraine, dæmonisering af Putin og legitimering af sanktionspolitikken.

Som det er sagt igen og igen de sidste to år, afgøres krige, når alt kommer til alt, politisk og diplomatisk og ikke kun af styrkeforholdene på slagmarken. Det gælder også for krigen i Israel.

Noter:

(1)

Eksempelvis Mette Frederiksens forespørgsel i justitsministeriet om muligheden for at rejse tiltale mod personer, der i demonstrationer mv. udtrykte sympati med terrorhandlinger.

(2)

Observer 29. oktober, EL's HB udtalelse 22. oktober og udtalelse fra 17. november 2023 respektive.

(3)

Udtalelse fra de 32 socialdemokratiske/socialistiske partiledere på fællesmødet i Spanien den 12. november.

(4)

Folketinget samling 2024-2024 s. 122: §20 spørgsmål S122 Om Israels fremfærd i Gaza af Trine Pertou Mach (EL) til udenrigsminister Lars Løkke Rasmussen.

(5)

The Grayzone – responsible journalism den 27. Oktober 2023, The Cradle 24. Oktober 2023, Haaretz 20. November.

(6)

Afstemning i FN's sikkerhedsråd december 2016 som udtrykker skarp kritik af Israels bosættelser. Afstemningsresultatet blev 14 for. USA undlod at stemme, hvilket gjorde den Israelske regering rasende, og man truede med at fortsætte bosættelserne, hvilket også er sket.

(7)

Asia Times 13. Oktober 2023, What everyone should know about Hamas,

(8)

JewishCurrents, 19. April 2023, Peter Beinart og Yaakov (Mendy) OR, 30. maj 2023, pensioneret generalmajor i IDF mv.

(9)

Så sent her i efteråret har den Tyske kansler Scholz overbragt undskyldninger til de tidligere tyske kolonier for landets brutale fremfærd. Lignende undskyldninger er den Belgiske regering kommet med. Nato greb ind i konflikten i Kosovo bl.a. under henvisning til pågående "ethnic cleansing". Indgrebet blev formuleret som R2P (Respons to protect).

(10)

Grayzone, responsible journalism, Zionist think publishes blueprint for Palestine genocide, 24. Oktober 2023.

(11)

Terrorismens mange definitioner, LX,dk, Maxime Rodinson; Israel – A colonial settlerstate? 1976

(12)

Der henvises til rådgiver Brzezinski's analyse af de udfordringer politisk, økonomisk og militært en Euroasiatisk blok ville udgøre for USA. Analysen skal ses i sammenhæng med Wolfowitz doktrinen fra 1992, der slår fast, at det vigtigste mål for amerikansk udenrigspolitik er at udelukke enhver konkurrent eller fjendtlig magt fra at opnå regional dominans.

(13)

Wikipedia, Abraham Accords 2020

(14)

Tidligere på året (2023) indgik Iran og Saudi-Arabien en samarbejdsaftale formidlet af Kina.

(15)

Link til: One democratic state campaigns manifest: <https://onestate-campaign.org/all/en-manifesto/>, Yoav Peled, Zionist realities: Debating Israel-Palestine, new Left review nr. 38 2006, Virginia Tilley, The secular solution: Debating Israel-Palestine, NLR 2006, Virginia Tilley, The one-state solution, LRB 2003, samt flere andre forfattere/forskere, der i perioden 2002 – 2013 har behandlet spørgsmålet for eller imod to-statsløsningen og et-statsløsningen.

(16)

Ben Norton interview med Michael Hudson Znet 13. November 2023.

Litteratur:

Gilles Kepel, "Jihad, The trail of political Islam", 2002 og "Beyond terror and martyrdom, 2008",

Robert O Freedman; After Israeli invasion of Lebanon 1986.

Radhika Dessai; Geopolitical Economy 2013,

Giovanni Arrighi; Chaos and governance in the modern Worldsystem 1999,

John J. Mearsheimer; The great delusion 2018,

John J, Mearsheimer og Sebastian Rosato; How states think 2023,

Clara Weinhardt og Tobias ten Brink: Varieties of contestation: Chinas' rise and the liberal trade order, Review of international political economy 10/12 2019,

Virginia Tilley, The one-state solution 2005,

UN – ESCWA rapport om: Israeli practices towards the Palestinian people and the question of apartheid – Palestine and the Israeli occupation, issue nr. 1 2017,

Mette Eilstrup Sangiovani og Stephanie C, Hofmann, On the contemporary global order, crises and change 28/10 2019,
Perry Anderson, The standard of civilization, NLR 143 2023,
Kristalina Georgieva (IMF), The price of fragmentation oktober 2023,
Perry Anderson, The house of Zion, NLR 96 2015,
Gabriel Piterberg, Settlers and their states, NLR 62 2010,
Colin Shindler, A history of modern Israel, Cambridge 2013,
IMF, Westbank and Gaza, Economic performance and reform under Conflict conditions 2003.

Venstrefløjen og den interimperialistiske krig

Af Michael Brie og Heinz Bierbaum

Heinz Bierbaum og Michael Brie ser man på Europas geopolitiske udvikling siden 1989, citerer Rosa Luxemburg, og forklarer hvorfor Ruslands angrebskrig i Ukraine skal betragtes som en interimperialistisk krig. De opfordrer venstrefløjen til hurtigst muligt at føre en europæisk debat om begrebet om kollektiv sikkerhed for både Europa og dets nære nabolande.

Heinz Bierbaum er formand for Rosa Luxemburg Foundation i Berlin. Tidligere var han leder af Det Europæiske Venstreparti. Fra 1996 til 2009 var han professor i økonomi ved Saarland University of Applied Sciences. Michael Brie, filosof, var leder af Rosa Luxemburg Foundation's Institute for Social Research og er nu formand for dets videnskabelige rådgivende udvalg. Artiklen blev først bragt på tysk på bloggen die-zukunft.eu og var et bidrag til konferencen "Constructive Renewal Strategies", der blev afholdt i juli 2023 på Rosa Luxemburg Foundation. Den engelske udgave kan findes på Transform-network.net, 13. august, 2023.

Den europæiske venstrefløj finder det usædvanligt vanskeligt at formulere en uafhængig fredspolitik under indtryk af krigen i Ukraine og en ny kold krig, der tager stadig mere fart. En sådan politik skal formuleres på sit eget sprog, og det mangler. Ferdinand Lassalle udtrykte det i en nøddeskal: "Al stor politik består i og begynder med at sige, hvad der er. Al politisk smålighed består i at skjule og dække over det, der er." Det er på tide, at venstrefløjen holder op med at dække over realiteterne.

I sin regeringserklæring af 27. februar 2022 formulerede den tyske kansler Olaf Scholz den fremherskende fortolkning af krigen i Ukraine således: "Med invasionen af Ukraine har den russiske præsident Putin koldblodigt indledt en angrebskrig – af en simpel grund: Ukrainernes frihed udfordrer hans eget undertrykkende regime." Tysklands og EU's politik har været styret af denne fortolkning af krigen: Den resulterede i, at forhandlingerne slog fejl i foråret 2022 og i de øgede våbenleverancer til det angrebne Ukraine. Mulighederne for en hurtig fredsaftale blev spildt, og den katastrofale vej til en langvarig krig blev taget.

Ruslands angrebskrig blev en stedfortræderkrig

Venstreorienterede, der ligesom Olaf Scholz vil definere en krigs karakter ud fra, hvem der startede den, underkaster sig den nuværende dominerende fortælling. De bør huske Luxemburgs kritik af Jean

Jaurès' tese "Enhver krig er kriminel, hvis den ikke eksplicit er en defensiv krig": "Her har vi igen, som grundlag for hele den politiske orientering, den berygtede skelnen mellem defensive krige og angrebskrige, som plejede at spille en stor rolle i de socialistiske partiers udenrigspolitik, men som – efter erfaringerne fra de sidste årtier – stille og roligt bør lægges på hylden. Hvad er egentlig en defensiv krig? Hvem vil med sikkerhed hævde, at en krig tilhører denne eller hin kategori?" Ruslands angrebskrig, som utvivlsomt er et brud på international lov, er blevet en stedfortræderkrig. Det er for længst holdt op med handle om, at yde hjælp til en, der bliver overfaldet.

En krigs karakter bestemmes ikke primært af, hvem der startede den, men snarere af hvilke interesser der forfølges politisk i denne krig. Og jo mere en krig eskalerer, jo klarere bliver disse interesser. I mellemtiden er det indlysende, at krigen i Ukraine er en krig mellem to imperier - det amerikansk ledede Vesten og Rusland. Det er en interimperialistisk krig på ukrainsk jord, omdannet til et slagteri for soldater fra begge sider.

Karakteren af denne krig bliver tydelig, når man ser på den historiske baggrund, som er udelukket i den dominerende diskurs, selvom det er hemmeligheden bag denne krig og dens drivkraft. USA ønskede at bruge Sovjetunionens sammenbrud til at etablere en ny "amerikansk" æra med ensidigt hegemoni. Det er denne politik, der er hovedansvarlig for, at der efter Sovjetunionens fald og Warszawapagtens opløsning ikke blev skabt nogen ny sikkerhedsorden i Europa, og at Parischarteret fra 1990 kun blev hyklerisk. I stedet fortsatte NATO's udvidelse, stik imod alle løfter, længere og længere mod øst. I 2008 blev det besluttet at åbne en tiltrædelsesmulighed for Ukraine såvel som Georgien. Synspunktet hos den russiske ledelse, der så Ukraines NATO-medlemskab som en overskridelse af en eksistentiel rød linje, blev brutalt ignoreret. Dette retfærdiggør ikke den russiske invasion af Ukraine, men det gør den forståelig som en del af den interimperialistiske konfrontation, hvor Rusland var i defensiven – økonomisk, politisk og ideologisk – og som det har reageret på med militære midler siden 2008.

Krigen går langt tilbage

Mens Ruslands fuldskala militære angreb på Ukraine begyndte den 24. februar 2022, går selve krigen længere tilbage. Den begyndte i februar 2014, da USA og EU forsøgte at få Ukraine til at vælge en ensidig orientering mod EU og NATO og dermed opgive politikken med en mellemrolle mellem Vest og Øst. Det kastede landet ud i en borgerkrig, hvor Rusland greb ind ved blandt andet at indlemme Krim i Den Russiske Føderation og støtte de såkaldte folkerepublikker

Donetsk og Lugansk, mens Vesten på sin side opfordrede til Ukraines tilknytning til både NATO og EU samt Ukraines oprustning.

I sidste ende har krigen i Ukraine siden 2014 været en interimperialistisk konflikt. Fra Ruslands side handler det om at forsvare sin truede geopolitiske position. Men fra USA's og EU's side er det præcis det modsatte og handler om en permanent svækkelse af Rusland. Ideologisk kommer dette til udtryk i begrebet "regelbaseret international orden", som ikke dækker over andet end en stræben efter global transatlantisk dominans under ændrede forhold.

Samtidig har styrkelsen af Kina, Indien og andre stater i det globale syd for længst skabt en ny virkelighed. Efter en kort fase med afspænding, som også var en periode med ensidig amerikansk dominans, er der opstået en stigende aggressivitet i kampen om hegemoni, som er relateret til de skærpede interne og eksterne modsætninger i den ujævne kapitalistiske udvikling.

EU-landene — herunder den tyske regering, som i begyndelsen var noget tøvende — er nu fuldt ud engagerede i opgaven med at forsvare USA's dominans og dermed som dets allierede også deres egen privilegerede position. Det handler ikke kun om Rusland, men frem for alt også om Kina. Beslutningerne fra de seneste NATO-topmøder i Bruxelles, Madrid og for nylig i Vilnius er klare: Kina er den vigtigste systemiske rival, fordi Kinas fremgang er uforenelig med USA's dominans. NATO planlægger også at blive aktiv i Stillehavet. Al snak om strategisk autonomi skal dække over, at de svage forsøg i denne henseende allerede blev opgivet senest i foråret 2022.

Ifølge Rosa Luxemburg skal venstrefløjen altid se på krige fra et klasseperspektiv: Hvem gavner den? Arbejderne er ofrene. De myrdes på slagmarken, og deres levevilkår forværres dramatisk. Det er ikke oligarkerne, der betaler prisen, men befolkningens masser – i Ukraine, Rusland og meget længere væk. Krigen har muteret til en "stedfortræderkrig" mellem to imperier på Ukraines jord. Og endnu en gang går det, Luxemburg skrev i begyndelsen af Første Verdenskrig, i opfyldelse: "*Udbyttet stiger, og proletarerne falder.*"

Læg våbnene med det samme!

Når vi først forstår, at denne krig først og fremmest er en interimperialistisk krig, så bliver skridtene mod fred også krystalklare fra et venstreorienteret perspektiv. Leveringen af flere og flere tunge våben udgør en trussel og en muligvis ukontrollabel eskalering af denne imperialistiske krig. Venstrefløjspolitikens slogan kan kun være: Nedlæg straks våbnene!

Det første skridt må være en øjeblikkelig våbenhvile uden forhånds-betingelser. Det bør handle om en våbenhvile kontrolleret af FN og neutrale stater. I det andet trin skal der føres forhandlinger for at finde en balance mellem interesser mellem alle krigsførende stater og dem, der er involveret i krigen, på grundlag af tidligere aftaler såsom korn-aftalen. De diplomatiske initiativer, som afrikanske stater, men også tidligere Brasilien og Kina har taget, har for nylig, skal støttes.

Tanken om, at dette kan føre til en førkrigssituation, er urealistisk. For det tredje er der behov for en stor indsats for at skabe et omfattende system for fælles sikkerhed, som omfatter Rusland. Dette vil tage lang tid. Det må forventes, at en fastfrosset konflikt skal udholdes i meget lang tid. Våbenhvilen ville endnu ikke være en reel fred, men som vi ved fra mange andre regioner i verden, ville den være bedre end krig.

EU's underordning under Washingtons politik

Fred kræver mere end blot overholdelse af forbuddet mod magtanvendelse i internationale forbindelser og respekt for staternes suverænitet. Det kræver først og fremmest en politik med fælles sikkerhed som grundlag. Dette er det modsatte af imperialistisk politik, som hellere før end senere fører til imperialistiske krige. Venstrefløjen må derfor klart afvise at indrette EU's sikkerhedspolitik på USA's imperialistiske krav om overherredømme. Venstrefløjen har altid kritiseret NATO's ekspansive og aggressive politik. I mellemtiden udtrykkes der tvivl om dette. Det gælder især dele af den skandinaviske venstrefløj, som i stigende grad ser NATO som en forsvarsalliance. Putins politik har bidraget til dette på en kontraproduktiv måde. NATO er imidlertid ikke en alliance til forsvar for demokratiet i Europa, men tjener USA's hegemoniske interesser. EU's manglende evne til at hævde sig uafhængigt sikkerhedspolitisk er årsagen til, at EU er underlagt NATO, som er under USA's ledelse. Som det har været tilfældet siden 1948, handler NATO stadig om at sikre amerikansk kontrol over Vest- og Centraleuropa (og udvide denne kontrol endnu længere mod øst), forhindre Frankrig, Tyskland og hele EU i at føre selvstændig politik samt udelukke Rusland fra Europa. Men EU-landene skal selv garantere deres egen sikkerhed, demokratiet og velfærdsstaten. Hvis man ser på krigen i EU's geopolitiske naboland, må det være klart for alle: USA har været hoveddrivkraften bag næsten alle krige på EU's dørtrin siden 1991.

Af alle disse grunde har venstrefløjen al mulig grund til at holde fast i sin kritik af NATO. Alle forsøg på at få EU-landenes militære styrker til at engagere sig militært ud for Kinas kyst må afvises på det kraftigste.

En koldkrigskonfrontation med Kina, en opdeling af verden i blokke og en teknologisk og økonomisk krig samt en bølge af oprustning skal

modstås for enhver pris. Hovedkonflikten mellem nutiden og fremtiden er ikke mellem "demokratier" og "autokratier", ikke mellem repræsentanter for en "regel- og værdibaseret orden" og "revisionistiske magter", men mellem USA's bestræbelser på at opretholde sit eget imperialistiske overherredømme sammen med sine allierede og forsøget fra mange stater i verden på at bevæge sig i retning af en multipolær ikke-imperialistisk orden med fælles sikkerhed. Kun på denne måde kan nye interimperiale krige forhindres. Kun på denne måde kan fremtiden sikres med hensyn til en fredspolitik.

Venstrefløjens mangler

Men den europæiske venstrefløj har hidtil undladt at underbygge og udvikle sit krav om et alternativt kollektivt sikkerhedskoncept for Europa. Kravet om strategisk autonomi for Europa skal tackles seriøst af venstrefløjen. Den første konference om sikkerhed og samarbejde i Europa (CSCE) fandt sted for 50 år siden. Dens mål var og er stadig fredelig bilæggelse af tvister samt samarbejde inden for økonomi, videnskab og miljø. Dette kan tages op. Venstrefløjen bør tage initiativ til at føre en europæisk debat om begrebet kollektiv sikkerhed for Europa og de regioner, der grænser op til Europa. EU-valgkampen er en glimrende lejlighed hertil. Et sådant koncept skal tage hensyn til de legitime sikkerhedsbehov hos EU's medlemsstater og nabolandene i øst, sydøst og syd for EU i Nordafrika, Mellemøsten, Centralasien og Kaukasus. Europa må langt om længe frigøre sig fra sin selvforskyldte umodenhed over for USA.

Og venstrefløjen bør fremlægge sit eget fredspolitiske bidrag til dette.

Oversat af Carsten Jensen

Politisk fornuftsægteskab

Bent Gravesen, medlem af Kritisk Debats redaktion

SVM-regeringens 2030-plan kan læses som en ægtepagt. Ganske vist erklærer Socialdemokratiet, Venstre og Moderaterne ikke ligefrem, at de tre partier vil elske og ære hinanden fra nu og til 2030. Men 2030-planen er 250 sider om, hvad de tre regeringspartierne vil leve sammen om i medgang og modgang de næste 7 år. En plan for 7-års politisk fornuftsægteskab.

Normalt bruges begrebet fornuftsægteskab til at betegne et ægteskab, der mere er baseret på rationelle fornuftsovervejelser end på følelser og gensidig kærlighed. I overført betydning taler man om et fornuftsægteskab, når to eller flere parter indgår en form for fornuftmæssig kontrakt, som parterne anser for at være det fornuftigste i den givne situation. En sådan kontrakt er 2030-planen.

Selv kalder de tre regeringspartier det selvfølgelig ikke for et fornuftsægteskab. De kalder det et 'arbejdsfællesskab'. Men alligevel brugte de fornuftsægteskabets pragmatiske fornuftsargumenter, da de tre partier sagde ja til hinanden med regeringsprogrammet: "Vi danner regering sammen, fordi vi er enige om, at vores land har behov for, at der i denne valgperiode tages fat på de substantielle udfordringer, vi står over for – og at vi sammen kan gennemføre egentlige løsninger. Løsninger, der ville være umulige for os at få gennemført hver for sig. (...) Grene er bøjet mod hinanden. Kanter er slebet. Indrømmelser er givet. Et arbejdsfællesskab er skabt i erkendelse af, at vi ikke vil kunne komme i mål med de ambitioner, som regeringsgrundlaget er udtryk for, hvis vi holder fast i den traditionelle blokpolitik."

Politisk troskabserklæring

I 2030-planen kan man læse, hvad de tre partier efterfølgende er blevet enige om at leve sammen om. Hvor stort skal det fælles husholdningsbudget være. Hvad de tre partierne har skrevet op på den fælles dosmerseddel over indkøb for pengene.

2030-planen bygger på en overordnet gensidig politisk-økonomisk troskabserklæring, hvor de tre partier erklærer sig enige om at tildele sig selv og hinanden et større politisk spillerum end det, de hver for sig har været tilhængere af. 2030-planen bygger på nogle nye økonomiske regneregler, der giver grønt lys for et større økonomisk råderum frem mod 2030. Vel at mærke et endnu større råderum end det, som Finansministeriet har genberegnet sig frem til.

SVM-regeringen har hentet de nye regneregler fra forsvarsaftalen i 2022 mellem Socialdemokratiet, Venstre, Konservative, Radikale og SF "Nationalt kompromis om dansk sikkerhedspolitik". Her blev det aftalt at bruge langt flere penge på forsvaret, og aftalepartierne blev dengang enige om, at de

mange ekstra milliarder til forsvaret ikke skulle skaffes ved at lade det gå alt for meget ud over velfærden. Derfor fandt de det nødvendigt med en økonomisk politik med plads til et større underskud på de offentlige finanser i årene frem mod 2030. Det er denne økonomiske politik og dertil hørende revision af budgetloven, som SVM-regeringen nu gør til officiel dansk 2030-politik.

Den anden del af de tre partiers gensidige troskabserklæring handler om arbejdsudbud. De tre partier er enige om at øge den strukturelle beskæftigelse, dvs. beskæftigelsen, når der hverken er høj- eller lavkonjunktur. Beskæftigelsen skal øges med 45.000 frem mod 2030.

Ved på den måde at udvide det aftalte økonomiske og politiske råderum væsentligt er der blevet bedre plads til de tre partiers forskellige politiske kæphest, og dermed er det blevet noget lettere for de tre partier at forhandle sig frem til en fælles 2030-politik.

Bliver vi i første omgang på det overordnede plan, indeholder 2030-planen også et kriterium for det, man med ægteskabssprog kan kalde politisk utroskab. Det vil ifølge 2030-planen være politisk utroskab, hvis regeringspartierne ikke holder sig til 2030-planens aftalte politiske og økonomiske råderum, og det vil være et uacceptabelt politisk sidespring, hvis et af regeringspartierne lagde op til at bruge af råderummet til andet end det, de tre partier har skrevet ned på 2030-planens fælles dosmerseddel for anvendelsen af råderummet frem til 2030.

Balance mellem tre partier

Med 2030-planen har de tre partier fundet en acceptabel indbyrdes balance mellem de ret så forskellige politiske ambitioner. Det gælder først og fremmest de overordnede balancer mellem S-, V- og M-politik frem mod 2030, mens de mere detaljerede balancer på de enkelte politikområder endnu ikke er fundet.

I 2030-planen afsættes der penge til fuld demografisk dækning, når vi bliver flere børn og ældre. Der afsættes godt 19 mia.kr. til demografien. Herudover afsættes der ekstra penge til en række prioriterede områder som sundhed (5 mia. kr.), psykiatri (3 mia. kr.) samt børn, unge og uddannelse (2,5 mia. kr.). Endelig reserveres der 1 mia. kr. af råderummet i 2024 stigende til 3 mia. kr. årligt i 2030 til trepartsforhandlingerne om ekstra lønløft til medarbejdergrupper med særligt store rekrutterings- og fastholdelsesproblemer får. De 3 mia. kr. fra råderummet bliver så til endnu flere lønkroner, da en del af pengene kommer tilbage i de offentlige kasser som højere skatter og afgifter. Dermed giver 2030-planen plads til et ekstra lønløft på i alt ca. 6,8 mia. i 2030. I alt afsættes der 32 mia.kr. til velfærd frem mod 2030. Herudover afsættes der en yderligere en pulje på 4,3 mia.kr. til prioriteringer til velfærd og klima, som endnu ikke er specificeret. Mere end både Venstre og Moderaterne gik til valg på og dermed ekstra politiske point til Socialdemokratiet.

I 2030-planen bruges der 6,75 mia. kr. af det økonomiske råderum til skattelettelser. Når Finansministeriets regnemaskine har taget behørigt hensyn til, at skattelettelserne forventes at få nogen til at arbejde lidt mere, giver de 6,75 mia. kr. mulighed for at foreslå skattelettelser for et tocifret milliardbeløb. Større skattelettelser end Socialdemokratiet gik til valg på og dermed en fjer i hatten til Venstre og Moderaterne.

Sidst, men bestemt ikke mindst bruger de tre partier 2030-planens råderum til at give plads til, at Danmark kan leve op til NATO-forpligtigelsen om at bruge mindst 2 pct. af BNP på forsvaret fra 2023.

Ægteskabelige skænderier og brede aftaler

SVM-partiernes 7-års ægtepagt forpligter de tre partier til gensidig politisk troskab om 2030-planens politiske prioriteringer. Men som i ethvert ægteskab udelukker det ikke hverken ægteskabelige skænderier, sidespring eller 7-årskriser. Det gør det heller ikke i de tre partiers politiske fornuftsægteskab.

Det er et grundlæggende politisk princip for SVM-regeringen, at de politiske balancer skal være på plads både i den overordnede økonomiske politik og i de enkelte, konkrete politiske initiativer. Dermed forprogrammerer 2030-planen nærmest en række regeringsinterne politiske diskussioner, tovtrækkerier og måske skænderier om de konkrete politiske balancer, når 2030-planens mange overskrifter og hensigtserklæringer skal omsættes til konkrete politiske initiativer og lovgivning. Det er her regeringens handlekraft vil blive testet.

Det gælder ikke mindst den lange række af de politiske temaer i 2030-planen, der efter almindelig Christiansborg-logik helst skal gennemføres i form af brede flerårige aftaler og forlig, der kan holde hen over et eller flere folketingsvalg. Det gælder bl.a. klimainvesteringer, folkeskole, ældrepleje, sundhed, psykiatri, forsvar, arbejdsudbud og skat. Her vil regeringspartierne få rig lejlighed til indbyrdes diskussioner og måske endda skænderier. Først skal de tre partier blive enige om den indbyrdes balance i fælles udspil til brede forhandlinger. Dernæst skal de blive enige om et politisk mandat for, hvor meget – eller snarere hvor lidt – der kan ændres i det indbyrdes kompromis for at få flere partier med i en bred aftale. Hvilke oppositionspartier kan de tre regeringspartier blive enige om at invitere til forhandlinger? Hvad skal adgangsbilletten til forhandlingerne være? Hvilke politiske fodaftryk til andre kan komme på tale?

Den slags spørgsmål har regeringen allerede en del erfaringer med. Finanslovsaftalen for 2024 og skatteudspillet er blot de seneste eksempler. Eksemplerne viser med al tydelighed, at det sjældent er den helt store politiske lokkemad, der stilles frem til forhandlinger med andre partier. Regeringens eget udspil er i forvejen balanceret nøje af mellem de tre partier, og derfor er der

sjældent ret meget plads til, at oppositionspartierne kan ret meget indflydelse. Typisk er det afsatte økonomiske råderum til det givne politiske initiativ allerede brugt næsten op eller helt i de regeringsinterne forhandlinger. Dermed er det kun krummerne fra de interne regeringsforhandlinger, der bliver lagt frem til de bredere Christiansborg-forhandlinger.

Men indtil nu er det gået godt for regeringen. En stor del af oppositionspartier til både højre og venstre har været tilstrækkeligt ivrige efter at være henholdsvis blå og røde stemmer, 'der arbejder' og skaffer resultater. Derfor har de accepteret at indgå både finanslovsaftaler og andre aftaler trods et yderst begrænset politisk fodaftryk.

Ofte har SVM-regeringen besluttet sig for at gå efter en bred aftale med partier til både højre og venstre. Ofte betyder det så, at regeringen stiller krav om, at partier på den ene fløj må acceptere, at der bliver givet nogle indrømmelser til den modsatte fløj, som man på ingen måde selv har været tilhænger af. Men selv her har store dele af oppositionen været til salg for deltagelse i en bred aftale. Til regeringens udelte begejstring.

Dette forhandlingsmønster har styrket det indre sammenhold i regeringen, bl.a. fordi det har givet regeringen mulighed for at manøvrere effektivt og indgå de ønskede brede politiske aftaler uden at blive presset til indbyrdes diskussioner eller direkte skænderier om, der eventuelt skulle åbnes for større indrømmelser til nogle oppositionspartier for at få en bred aftale i land.

Forholdet til partibaglandet

De tre regeringspartier har på hver sin måde udnyttet dette forhandlingsmønster i forhold til partibaglandet. Socialdemokratiet har over for sit partibagland slået på, at man på denne måde er i stand til at komme igennem med brede og dermed langtidsholdbare aftaler om rigtig meget socialdemokratisk politisk.

Når f.eks. det kommunale og regionale partibagland har haft ondt af de kommende skattelettelser samtidig med nedskæringer i kommuner og regioner, har Mette Frederiksen og Nicolai Wammen gjort dem opmærksom på, at SVM-regeringen indtil videre har givet kommunerne og regionerne penge til flere børn og ældre plus ekstra penge til udvalgte velfærdsområder, og oven i det lovet 32 mia. kr. ekstra til velfærd frem mod 2030, mens der kun bruges 10 mia. kr. til ikke alt for socialt skæve skattelettelser.

Modsat har først Jakob Ellemann Jensen og nu Troels Lund Poulsen kunnet fortælle Venstres partibagland, at Venstre har fået Mette Frederiksen med på de største skattelettelser i 10 år. Når SF og Enhedslisten så har skoset Socialdemokratiet for at svigte den gamle hæderkronede socialdemokratiske parole om velfærd fremfor skattelettelser, har Venstre-toppen brugt det til at fortælle partibaglandet, hvordan Venstre ved at gå i regering har fået Socialdemokratiet med på den gamle Venstre-parole om både velfærd og skattelettelser.

I den kommende måneder ønsker Troels Lund Poulsen givetvis at kunne fortsætte denne retorik over for partibaglandet. Kan han give det jyske landsbrugspartiland en fortælling om at have presset Socialdemokratiet på CO2-afgiften til landbruget, vil han være glad. Og hvis så klimaoppositionspartierne tilmed vil komme med den forventelige kritik af Socialdemokratiet for at falde på knæ for snævre landbrugsinteresser, vil det kun være ekstra vand på Traktor Troels' mølle.

Som dreven politisk strategi kan Troels Lund Poulsen udnytte, at Venstre er regeringens åbenlyst svageste led. Måske kan og vil han spekulere i at bruge landbrugsbaglandets utilfredshed mod Mette Frederiksen og Nicolai Wammen. Til at presse dem med til at være landbrugsinteresserne rimeligt nådig, når de politiske balancer omkring landbrugets CO2-afgift skal findes i topministrenes nye interne grønne udvalg.

Vælger Troels Lund Poulsen at spille dette kort, kan det sætte Mette Frederiksen og Socialdemokratiet i et svært politisk dilemma. På den ene side ønsker Socialdemokratiet en effektiv CO2-afgift på landbruget for at nå klimamålene. På den anden side har Socialdemokratiet en magtpolitisk interesse i, at Venstres jyske landsbrugspartiland ikke gør åbent oprør og presser Venstre ud af regeringen. Som vælgerparti har Socialdemokratiet ikke nogen interesse i at kaste alt for mange vælgere i armene på SF og EL blot for at holde Troels Lund Poulsen og Venstre inde i regeringen. Men som magtparti kan det være nødvendigt.

Det er i skrivende stund aldeles uklart, hvor langt Mette Frederiksen og Socialdemokratiet vil vælge at gå for at hjælpe Troels Lund Poulsen og Venstre. Men det kan meget vel blive en lakmusprøve på, hvor store og højlydte de interne regeringsskænderier der kan forventes fremover. Vil Socialdemokratiet som magtparti dominere Socialdemokratiet som vælgerparti? Udfaldet af den slags overvejelser kan blive retningsgivende for, om der frem mod næste folketingsvalg vil være udsigt til en egentlig krise i de 3 partiers fornuftsægteskab. Vil vælgerpartierne stikke en kæp i hjulet for magtpartiernes succesfulde fornuftsægteskab? Vi ved det endnu ikke. Indtil videre ved vi kun, at magtpartierne hidtil har haft en vis succes med SVM-projektet på bekostning af vælgeropbakning.

Succes som magtpartier og kartelregering

Alle tre regeringspartier har haft succes som magtpartier, hvor magtpartier defineres som partier der handler ud fra et politisk magtmaksimeringsrationale. Ganske vist er der indtil videre kun gennemført en begrænset del af regeringsgrundlaget og en endnu mindre del af 2030-planen. Men regeringen har indtil videre fungeret uden de helt store problemer som det, man med inspiration fra Richard Katz & Peter Mairs parti-kartelteori kunne kalde en kartelregering, dvs. en regering, hvor partierne internt i regeringen indgår

indbyrdes kartelaftaler, der indsnævrer den politiske dagsorden og gør det vanskeligt for andre partier at opnå væsentlig politisk indflydelse (1).

Regeringen har brugt de indbyrdes politiske aftaler til at lukke langt størstedelen af de politiske forhandlinger inde i regeringsudvalg mv., der efterfølgende er blevet forsøgt præsenteret for offentligheden og vælgerne med en nogenlunde ens politisk stemme. De mere ideologiske og klasserelaterede dagsordener er derved kommet til at lide af demokratisk iltmangel.

SVM-partierne har samtidig med succes brugt statsapparatet og de indbyrdes aftaler til at sætte prisen højt for de oppositionspartier, der ønsker at få adgang til en vis politisk indflydelse. Dermed er det lykkedes for regeringen at minimere oppositionspartiernes politiske manøvre muligheder.

SVM-regeringen har yderligere skabt nye vilkår for civilsamfundsorganisationerne og det korporative Danmark. Kartelregeringen har ændret på regeringens og regeringspartierne forhold til de civilsamfundsorganisationer, der i årtier har været vant til at have en mere eller mindre institutionaliseret adgang til privilegeret politisk interessevaretagelse over for regering, ministerier og enkeltpartier. Men med SVM har civilsamfundsorganisationerne måttet erfare, at succes for deres politiske interessevaretagelse nu i langt højere grad end tidligere alene afhænger af adgang til 'deres' m/k i regeringstoppen.

Bededagsindgrebet er her et illustrativt eksempel. Da de tre regeringspartier først på Marienborg var blevet enige om et bededagsindgreb, var det aldeles utænkeligt, at fagbevægelsen efterfølgende kunne få politisk indflydelse på andet end de allersidste kommaer i den endelige lovgivning. Da Fagbevægelsens Hovedorganisation (FH) krævede trepartsforhandlinger, var det helt uden for skiven i det ellers så trepartsbejstrede Danmark. Det lå nemlig uden for kartelregeringens indre aftaler.

Skal organisationerne inddrages og have indflydelse på den førte politik, skal det med SVM nødvendigvis først aftales de tre partier imellem. Og ikke nok med det. De tre partier skal også først indbyrdes aftale et nøje afbalanceret spillerum for, hvad der overhovedet kan diskuteres med organisationerne.

Da de tre partier på Marienborg blev enige om at bruge 3 mia. kr. af det økonomiske råderum til at afhjælpe en række rekrutteringsproblemer i det offentlige, skete det kun på betingelse af, at fagbevægelsen i en trepartsaftale skulle acceptere, at de ekstra lønstigninger kom med en pris, der på forhånd var aftalt internt i regeringen.

Noget tilsvarende bliver efter alt at dømme tilfældet med de bebudede trepartsforhandlinger om landbrugets bidrag til klimamålsætningerne. Her rummer regeringsprogrammet allerede en lang indviklet politisk formel for, hvilke krav om konkurrenceevne, beskæftigelse, osv., en kommende aftale de

tre regeringspartier imellem skal leve op til. Selve diskussionen om brugen af denne politisk aftalte formel for regeringens klimapolitik på landbrugsområdet har regeringen nu aftalt skal ske i et særligt internt politisk udvalg med de tre partiers topministre Nicolai Wammen, Troels Lund Poulsen og Lars Løkke Rasmussen i spidsen. Her skal regeringens interne kompromis aftales, og det vil efter alt at dømme være dette kompromis, som de bebudede trepartsforhandlinger med bl.a. Landbrug & Fødevarer kan få lov at botanisere lidt i. Når disse trepartsdrøftelser så engang er afsluttet, kan interesserede oppositionspartier så endelig langt om længe få serveret kaffe til noget, der skal forestille politiske forhandlinger om landbrugets bidrag til dansk og europæisk klimapolitik.

Magtpolitisk svækket opposition

For oppositionspartierne har det hidtidige forhandlingsmønster haft klare politiske konsekvenser. Flertalsregeringen har tvunget de enkelte oppositionspartier til løbende måttet afveje, hvor lavt de ville sætte barren for politisk indflydelse. Hvor dybt ville de bøje sig for at opnå ofte små indrømmelser uden at gå alvorligt på kompromis med partiets politiske troværdighed i partibaglandet og hos vælgerne. Indtil videre har de fleste oppositionspartier haft en betydelig appetit på indflydelse. Ikke nødvendigvis stor nok til at sluge større politiske kameler. Men stor nok til at affinde sig med ting, man ikke bryder sig om. Indtil videre er det lykkedes regeringen at spise de resultatsøgende oppositionspartier til både højre (Radikale, Konservative, Danmarksdemokraterne og LA) og til venstre (SF) af med stærkt begrænsede politiske indrømmelser og samtidig lægge en række væsentlige oppositionsdagsordener mere eller mindre politisk død.

Den mere populistiske, protestprægede opposition til både højre (NB og DF) og venstre (EL og Alternativet) har i sagens natur haft mindst appetit på beskeden politisk indflydelse, og dermed er de blevet berøvet noget nær al realpolitisk indflydelse. De er blevet politisk marginaliseret præcis så langt ud af de dominerende politiske dagsordener, som Lars Løkke Rasmussen i sin tid gjorde til et selvstændigt formål med en bred midterregering.

Problemer med vælgerbaglandet

Regeringspartiernes største problemer har været i forhold til vælgerne. Specielt Socialdemokratiet er løbet ind i nogle problemer med vælgerbaglandet. Det gælder først og fremmest arbejder- og mellemlagsopbakningen til en tryk velfærdsudvikling. Flere og flere vælgere har svært ved at se fornuften i små, mere eller mindre overflødige skattelettelser, som alligevel ikke får dem til at arbejde mere, når velfærden skranter. Tilsvarende kniber det med vælgeropbakningen til klima- og miljøpolitikken hos både socialdemokratisk orienterede vælgere og hos liberalt sindede byvælgere i specielt Venstres potentielle vælgerbagland.

Hverken Socialdemokratiet eller Venstre har haft samme succes som vælgerpartier som de har haft som magtpartier. Begge partier har måttet aflevere ganske mange vælgere til oppositionspartier.

Frem mod næste valg

Hidtil har regeringspartier stort set kunnet holde diskussioner og skænderier inden døre. Bag de lukkede døre ved topministrenes forskellige udvalgsmøder, mv. Om der fortsat kan forhandles politik i regeringstoppen bag lukkede døre og uden åbne skænderier og kriser undervejs vides ikke. Det vil bl.a. afhænge af reaktionerne fra parti- og vælgerbaglande.

På denne baggrund tegner der sig de første løse konturer af forskellige mulige politiske udviklingsscenarier frem mod næste folketingsvalg. Lars Løkke Rasmussens Moderaterne har indtil videre kun agiteret for én option frem mod næste valg. SVM-regeringen skal fortsætte, så Moderaterne også kan gå til valg næste gang på en flerpartiregering hen over midten med deltagelse af Moderaterne.

Derimod holder både Socialdemokratiet og Venstre kortene lidt tættere til kroppen. De holder lidt flere optioner åbne frem mod næste folketingsvalg. Rent politisk bekender Mette Frederiksen og Socialdemokratiet sig fortsat helt entydigt til bred regering, der skal føre centrum-højre-politik baseret på brede, holdbare politiske aftaler. På nuværende tidspunkt er det noget nær utænkeligt, at Mette Frederiksen inden næste folketingsvalg vil åbne op for at stå i spidsen en centrum-venstre-regering, sådan som Pia Olsen Dyhr plæderer for. Politisk satser Mette Frederiksen tydeligvis på igen at stå lidt til venstre, men gå til højre. Ligesom efter sidste valg vil Mette Frederiksen ikke nødvendigvis afstå fra at invitere SF med til forhandlinger om en centrum-højre-regering efter næste valg. Men det er samtidig et pænt nej tak til Pia Olsen Dyhrs invitation til at stå i spidsen for en centrum-venstre-regering efter næste folketingsvalg.

Hvis det ikke efter næste folketingsvalg bliver muligt at danne en bred centrum-højre-regering hen over midten, vil det formodentlig være en mulig Plan B for Socialdemokratiet, at der kan dannes en ren S-regering, som så kan lægge sin politik til rette efter forlig hen over midten på hovedstrækningerne. Indtil videre går Socialdemokratiet entydigt efter at kunne fortsætte en S-ledet centrum-højre-flertalsregering, om nødvendigt gennem nye forhandlinger om flere partiers regeringsdeltagelse efter næste valg.

Venstre under Troels Lund Poulsens ledelse lægger også op til at fortsætte SVM-regeringen så langt øjet og mulighederne rækker. Så bombastisk sige Troels Lund Poulsen det ganske vist ikke. Modsat Jakob Ellemann Jensens slogan 'Venstre skal 'videre' afviser Troels Lund Poulsen ikke helt engang at vende hjem til blå lejr. Men indtil videre, satser Troels Lund Poulsen med egne ord på at trække regeringssamarbejdet yderligere i borgerlig retning.

Troels Lund Poulsen og Venstre-ledelsen regner som udgangspunkt ikke med, at Venstre vil kunne genvinde tilstrækkelig vælgeropbakning til at gøre Venstre til det store og største borgerlige dyr på den politiske savanne. Alene derfor ser Troels Lund Poulsen ikke sig selv som noget oplagt bud på en borgerlig statsministerkandidat ved næste folketingsvalg. I stedet forventningsafstemmer Troels Lund Poulsen med partibaglandet. De må indstille sig på at nøjes med at finde en måde at tale om flere Venstre-mandater til at presse Danmark og Mette Frederiksens regering i borgerlig retning.

Konklusion

Magtpartierne i SVM har haft et ganske godt greb om magten. Noget mere usikkert har Socialdemokratiets og Venstres greb om vælgerne været. Svinger de to partiers vælgeropbakning yderligere frem mod valget, kan det potentielt få Venstre til at tvivle på fornuftsægteskabet.

Men selv hvis det skulle ske, vil det være usikkert, om Troels Lund Poulsen vil vælge at træde ud af regeringen for at vende hjem og flirte med Alex Vanopslagh, Søren Pape, Morten Messerschmidt og Pernille Vermund op til næste folketingsvalg. Det er ikke alle, der vender tilbage til en fuser. Slet ikke den erfarne magtpolitiker Troels Lund Poulsen.

Oppositionspartierne til både højre og til venstre står politisk svagt. Så svagt, at de ikke repræsenterer noget troværdigt oppositionsalternativ til SVM. Det udgør en selvstændig årsag til, at SVM-regeringen formodentlig fortsat frem mod næste valg vil kunne lokke dele af både højre- og venstre-oppositionen ind til forhandlingsbordet. Og dermed øges Mette Frederiksens chancer for at få et ja, hvis hun efter næste valg er nødt til at invitere nogle af de nuværende oppositionspartier ind til en ny omgang Marienborg-forhandlinger om en ny centrum-højre-regering.

Fodnote

- (1) Katz, Richard S.; Mair, Peter (1995): Changing Models of Party Organizations and Party Democracy. The Emergence of the Cartel Party. *Party Politics*. 1 (1): 5–28. Katz, R., & Mair, P. (2009). The Cartel Party Thesis: A Restatement. *Perspectives on Politics*, 7(4), 753-766.

Det liberale demokrati er under pres

Det liberale demokrati er i dag sandet til og lever ikke op til de forventninger, der fra både dele af magteliten og borgerne har været sat til det.

Det blev formuleret sådan for hundrede år siden, at demokrati og parlamentarisme var den bedste skal om kapitalismen, fordi det på den ene side virkede integrerende og på den anden siden åbnede et vist rum for socialistisk propaganda.

Imidlertid er kapitalismen nu ved at undergrave dette demokrati. Som Robert Dahl skrev om USA i 1960'erne, har det udviklet til et oligarki, der fastholder magten hos et mindretal af befolkningen.

Vi samler derfor i dette nummer nogle analyser af demokratiets krise for at blive klogere på, hvordan den viser sig i dag. Dermed åbnes også for en dialog i *Kritisk Debat* om, hvordan de socialistiske erfaringer kan berige demokrati-diskussionen fremover.

Demokrati og postfascisme. Giorgia Meloni og Fratelli d'Italia

Gert Sørensen

Med Den Kolde Krig efter Anden Verdenskrig blev der i det todelte Europa indført to forskellige former for demokrati: et såkaldt liberalt demokrati i Vest og et folkedemokrati i Øst, der også udtrykte divergerende opfattelser af, hvad et demokrati egentlig indebar.

Set fra Vest var folkedemokratiet slet ikke et demokrati men en østeuropæisk variant af Sovjetunionens senstalinistiske regime. Selv om Vesteuropa kom under en amerikansk overhøjhed, der kom til at præge det militært, politisk, økonomisk og kulturelt, vil det være forkert at reducere det vesteuropæiske demokrati efter fascismen og nazismens nederlag til en tro kopi af den amerikanske model. Det er dog indlysende, at uden De Allieredes militære sejr i Vesteuropa efter landgangene på Sicilien i 1943 og i Normandiet i 1944 havde der ikke været en afgørelse på slagmarken, der fremmede de lokale modstandsbevægelser og gav mere plads til de overvintrede demokratiske bevægelser.

Det er ligeså klart, at det 19. århundredes europæiske demokratier var svage og flere steder helt ude af stand til at dæmme op for endsige udgøre et slagkraftigt alternativ til de totalitære eksperimenter, som nazismen, fascismen og stalinismen udgjorde. I Danmark var Christian X og stærke konservative kredse under den såkaldte Påskekrise i 1920 tæt på at sætte folkestyret ud af kraft. Det var dog kun Hitlers og Mussolinis regimer, der blev afviklet i 1945. Stalins Sovjetunionen derimod udvidede sit territorium og satte sig solidt på de østeuropæiske lande. Italien, der blev samlet til en nation sent, var i sit udgangspunkt mere liberalt end demokratisk, da stemmeretten var begrænset til nogle få procent af den mandlige befolkning og kun blev udvidet i små etaper frem til og med Første Verdenskrig.

Den militære konfrontation banede vejen for, at de alternative europæiske eliter og folkelige bevægelser, der blev marginaliseret og forfulgt i mellemkrigs-tiden, igen kunne gøre sig gældende. Disse kræfter fik efter krigens afslutning lanceret en række nye konstitutionelle modeller, der ikke uden videre matchede de overordnede strategier fra amerikansk side, ja, som i enkelte tilfælde direkte stred mod disse.

I England plæderede Keynes for en ekspansiv offentlig sektor, mens lord Beveridge tegnede konturerne af en velfærdsstat. I Norden stod socialdemokratierne parat til at relancere velfærdsstaten. I Italien var det de tre store folkepartier, Det Kristelige Demokrati, Det Socialistiske Parti og Det Kommunistiske Parti, der stod bag udformningen af en vidtgående demokratisk forfatning. Den stadfæstede for første gang i italiensk historie det grundliggende demokratiske princip om folkets suverænitet, og endelig fik kvinderne

stemmeret. Den inkorporerede liberalismens principper om individets civile og politiske rettigheder i forhold til staten, hvis institutioner blev bundet op på de modvægte, der lå i princippet om magtens deling. Men også den socialistiske og kristeligdemokratiske kultur satte sig tydelige spor i de mange paragraffer, der garanterede en lang række sociale rettigheder inden for uddannelse, sundhed og forsorg.

Denne sidste udvidelse af rettighedskomplekset i retning af en styrket social lighed var tænkt som en justering af liberalismens og ikke mindst den økonomiske liberalismes frihedsbegreb. I forfatningens artikel 41 hedder det derfor, at den private økonomiske aktivitet er fri, men at den “ikke kan udfolde sig i kontrast til den sociale nytte eller på en sådan måde, at den skader menneskets helbred, miljø, sikkerhed, frihed og værdighed. Loven bestemmer de programmer og kontrolforanstaltninger, der skal til, for at den offentlige og private økonomi kan tilpasses og samordnes med de sociale og miljømæssige mål”. Ordet ‘miljø’ er blevet føjet til så sent som i 2022 og vidner om en ny dagsorden, der på denne måde har fået gennemtrumpfet et nyt sæt rettigheder, nemlig de økologiske rettigheder til et bæredygtigt liv.

Konkret udmøntede denne vision sig i, at Italien op igennem efterkrigstiden udbyggede den offentligt styrede del af økonomien inden for sværindustri og finanssektor. I den udstrækning de italienske kommunister i PCI under Palmiro Togliattis ledelse havde bidraget til forfatningen af 1948 og til formuleringer som de her nævnte, var de slået ind på en ganske anden vej end søsterpartierne i Østeuropa. Fremfor at blokere en demokratisk udvikling og dermed reelt stille sig uden for indflydelse havde kommunisterne lagt præmisserne for det, de selv kaldte et progressivt demokrati. Med integrationen af PCI i et egentligt socialliberalt europæisk demokrati viste den italienske variant en inklusionsparathed. Det måtte kollidere med den amerikanske model og gik langt videre end, hvad et smallere og i mange henseende også ekskluderende amerikansk demokrati, der var drevet af en mere rendyrket liberalistisk markedsøkonomi, var villig til at rumme. Denne både politiske og økonomiske forskel skulle også lægge et voldsomt pres på de italienske politikeres reelle manøvre muligheder, men kunne ikke skjule, at de demokratiske ambitioner ikke desto mindre var anderledes ekspansive i det italienske tilfælde.

Det inkluderende demokrati. Stat, politik og styreform

Lad os lige præcisere nogle centrale begreber. Ved stat henvises der her til et territorium og en befolkning inden for dette territorium samt en styreform, der styrer og sikrer denne befolkning inden for dette specifikke territorium, og hvis nærmere indhold afgøres af politikken. Politik skal her - med Carlo Gallis seneste formulering - forstås som “det menneskelige samliv betraget ud fra de magtstyrkeforhold (i relation til kommando og lydighed, inklusion

og eksklusion med disse størrelses formelle, uformelle, materielle og ideologiske aspekter), der nødvendigvis etablerer sig”. Politik udspiller sig altså i en stat (*polis*), hvori der er en fortsat kamp om magten og dermed retten til ikke bare at træffe beslutninger men også til selve det at skabe rammerne og betingelserne for det at beslutte. Det er derfor indlysende, at den politiske kamp kommer til at handle om forskellige styreformer og om forskellige prioriteringer og målsætninger.

Kampen for etableringen af en demokratisk styreform er derfor blot et af flere politiske mål, da der ikke nødvendigvis er enighed om, at demokratiet er den rette styreform. Demokratiet udmærker sig ved som styreform, at kombinere magten, hvor tingene afgøres, med for det første, igen med Gallis ord, “den energi, der udspringer fra individets og fællesskabets selvstændighedstrang (friheden)”, med for det andet “en intention om at begrænse en overdreven frihedstrang (ligheden)”, og med for det tredje “en målsætning om at skabe et menneskeligt samlivs strukturer og praktikker, som individerne kan genkende - så vidt som det er muligt - som resultater af deres eget virke (transparens)”. Et demokrati er derfor i denne optik karakteriseret ved, hvorledes det ud fra de tre værdier: frihed, lighed og transparens institutionaliserer kommandovejene og legitimerer beslutningerne samt afgør, hvem der skal nyde godt af rettighederne og tage pligterne på sig, og hvem ikke.

En styreform som demokratiet dækker ikke bare et bestemt rum. Dets *social capability* afgøres også over tid. Lad os derfor se lidt på begrebet demokratis lange men også afbrudte og diskontinuerlige historie, der undervejs afslører forskellige indholdselementer. Ordet forbindes gerne med det antikke Grækenland og den græske bystat. Styreformen, altså hvordan *polis* som territorium og befolkning organiseres og institutionaliseres, blev defineret i en forfatning (*politeia*). De græske filosoffer opererede med tre idealtypiske styreformer: monarki (den enes styre), aristokrati og demokrati, der hver kunne udarte til tyranni, oligarki og pøbelvælde. Styreformerne var under konstant bevægelse og kunne hurtigt, hvis styrkeforholdene ændrede sig, glide fra den ene til den anden. Ret beset var det græske demokrati som styreform en kortvarig affære i Athen, mens de øvrige styreformer var langt mere udbredte. Dertil kom, at hvor det blev en realitet var kvinderne og slaverne ekskluderet fra at deltage i de demokratiske handlinger.

Hvor perifert demokratiet egentlig har været ned igennem århundrederne i forhold til de andre styreformer, forstår man, når man faktisk skal helt frem til de revolutionære bevægelser i slutningen af det 18. århundrede, før det moderne demokrati begyndte at tage form med menneskerettighedserklæringen og forestillingen om den folkelige suverænitet. I vid udstrækning udviklede sig, mens de andre styreformer eller stærke træk af disse fortsat gjorde sig gældende i staternes magtapparater. Der er dog et aspekt ved demokratiet, der springer i øjnene, når det anskues over tid. Det er det evne til at absorbere

og blive beriget af tankegods som liberalismen og socialismen og de dertil hørende politiske bevægelser i en fortsat bestræbelse på at udvide og rodfæste grundværdierne: den kollektive og individuelle frihed og lighed, der går efter at gøre statens magtapparater med deres indbyggede tendens til at lukke sig omkring en egen fuldkommenhed transparente. Den sidste værdi, som Galli har med i sin treenighed, er i grunden hentet fra republikanismen, der som liberalisme også opererer med et frihedsbegreb. Men mens liberalismens version gælder frihed fra statslige indgreb i individets gøre og laden, dér afviser republikanismen ikke indgreb fra staten, blot disse indgreb ikke er arbitrære men hviler på nogle retslige og institutionelle principper, som individet selv har indflydelse på og kan gennemskue.

Ligeledes har økologismen fostret nye idéer og bevægelser, som i disse årtier integreres i demokratiet med nye former for rettigheder til et bæredygtigt liv samt en voksende forståelse for samfundet som en del af en natur, der ikke i alle henseender er kontrollabel eller skal udnyttes som hidtil, og hvis åbenlyse ubalancer skal oprettes. De økologiske rettigheder modificerer, når det kommer til stykket, de yderste konsekvenser af de liberale, sociale og republikanske rettigheder, der jo har bidraget til naturens ubalancer, og de bliver selv modificeret af disse sidste, så det ikke ender i en ren 'økofascisme'.

Som en sådan åben styreform vil der altid være en risiko for, at der fra de andre styreformer indtages og udvikler sig et tankegods, der, når det rigtigt rodfæster sig, undergraver den selvsamme demokratiske styreform og får den til at glide over i en anden styreform, der ikke længere har noget med demokrati at gøre. Det er der mange historiske eksempler på. Senest har man kunnet iagttage processer af denne art ved overgangen til 1980'erne, der blot har fået lov til at tage til.

Nyliberalismens krise og højrepopulismen

Globaliseringen og den nyliberalistiske dagsorden frigjorde den markedsøkonomiske del i den liberalistiske tradition, der ellers havde været bundet op af efterkrigstidens kompromis omkring socialstaten og nu løb løbsk med dereguleringen af de internationale vare- og finansoperationer. Det var dog langt fra, at nyliberalismens budskaber om mere marked og individuelt forbrug, mindre stat og demokrati og færre skatter til de rige slog rent igennem. Derfor blev man vidne til, at de partier, der gjorde sig til fortalere for 'vendingen', måtte alliere sig med partier på højrefløj. I det italienske tilfælde var det tydeligt, at da forretningsmanden og TV-mogulen Silvio Berlusconi vandt valget i 1994, efter den gamle politiske klasses kollaps, var han ikke i stand til selv at vinde på sit nyliberalistiske program, men måtte slå sig sammen med to højrepartier, det nyfascistiske MSI og det norditalienske protestparti, Lega Nord.

Da nyliberalismens løfte om, at, når blot de rigeste blev rigere, ville alle vinde på det, blev brudt med finanskrisen i 2008, begyndte Berlusconi nedtur. Det gav mere plads til de to øvrige partier, der antog en mere og mere populistisk kurs med slogans om 'os' og 'dem', der kunne være immigranter eller eliterne i og uden for Italien, typisk i Bruxelles, der alle formodedes at forråde det uplettede folks sande interesser. Det var så også i denne fase, at de tidligere nyfascister i MSI fra 2012 lancerede sig som Fratelli d'Italia (FdI), der efter valget i 2022 med Giorgia Meloni nu sidder tungt på regeringslederposten i en regering med det mindre Lega, som det nu hedder, og hvad der er tilbage af Berlusconi's gamle parti Forza Italia (FI). Dermed har en politisk kultur, der aldrig har taget afstand fra den historiske fascisme og har en tvetydigt forhold til den demokratiske forfatning, fået en hidtil uset magt og indflydelse.

Melonis succes ændrede styrkeforholdet mellem partierne på højrefløjen og gjorde hende selvskreven til at danne en ny regering. Hun havde allerede en erfaring som ungdomsminister i en regering under Berlusconi. Med udgivelsen selvbiografien *Io sono Giorgia* fra 2021 bragte hun sig selv i centrum som en ganske almindelig kvinde med en mission, som man var på fornavn med. Giorgia Meloni kom fra ydmyge kår i det romerske forstads kvarter Garbatella. Meloni gik ind i politik, endnu mens partiet hed MSI, og hun fortsatte sin politiske opstigning, da det i 1995 blev døbt om til *Alleanza Nazionale* og siden i 2012 blev til det nuværende FdI. Med Berlusconi's hvidvaskning af MSI i 1994 begyndte der en udviskning af den antifascisme, som forfatningen byggede på som et resultat af den væbnede modstandskamp mod fascismen og den tyske besættelse af Norditalien i krigens sidste år. Det definerede en ny normalitet, der gjorde det nemmere for et parti som FdI at bevæge sig fra et marginalt parti til nu at blive omdrejningspunktet. Ignazio La Russa, der efter valget blev udpeget til formand for senatet, den næst vigtigste institutionelle post efter præsidenten, havde også en fortid i MSI og gjorde den som slagsbror på højrefløjen under de voldsomme konfrontationer mellem de politiske yderpoler i 1970'erne.

Regeringen blev bredt sammensat af medlemmer fra alle tre koalitionspartier. Udenrigsministeriet blev tildelt Antonio Tajani fra FI, der havde siddet som formand for Europa-Parlamentet fra 2017 til 2019. Finansministeriet gik til Giancarlo Giorgetti, en af de mere moderate fra Lega. Siden indsættelsen efter valget i oktober 2022 har Meloni fulgt en forholdsvis pragmatisk linje. Mario Draghi, tidligere chef for Den Europæiske Centralbank, havde som leder af den forudgående regering lagt koordinaterne og færdiggjort et finanslovsudkast. Præmisserne for implementeringen af den europæiske Genopretningsplan lå også allerede klar. Krigen i Ukraine kørte på sin ottende måned, og Draghi havde allerede engageret Italien på EU's og Nato's side. Det var

umiddelbart svært at ændre på dette udgangspunkt, selv om det ikke uden videre matchede de forventninger, som den nye regeringsleder nærrede. Italiens engagement i det kinesiske Silkevejsprojekt blev også opsagt. Giorgia Meloni var ikke bare den første kvinde i spidsen for en italiensk regering. Det var også første gang, at en repræsentant for en postfascistisk tradition beklædte den høje stilling som regeringsleder. Paradokset var, at et parti som det oprindelige MSI, der ikke havde andel i udformningen af forfatningen i sin tid, nu i sin seneste version forventedes at følge dens grundprincipper, selv om det aldrig heller ikke som FdI havde lagt endegyldig afstand til en fortid, som de selvsamme principper var sat i verden for at overvinde.

Berlusconis markedsliberalisme var i defensiven og havde været det i mange år, og hans parti stod pludselig uden leder, da 'den store kommunikator' døde i juni 2023. Lega var fanget i nogle diffuse tanker om national suverænitæt, mens man samtidig arbejdede for større autonomi for de norditalienske regioner. Spørgsmålet var, om FdI havde et gear mere end de to svagere partnere i regeringen. Denne politiske svaghed har også afspejlet sig i de løbende meningsmålinger, der giver FdI lidt under 30% og de to andre mellem 6% og 9%. Udadtil tager Melonis regeringsførelse sig noget kaotisk og famlende ud. Dette indtryk er ikke blevet mindre af en evig rivalisering mellem Meloni og Legas leder Matteo Salvini, der for få år siden kunne mønstre op til 38% i meningsmålinger men nu åbenlyst lider under at stå i skyggen af Meloni.

Som følge af den høje statsgæld er det økonomiske råderum snævert, hvilket har gjort det svært at indfri de mange løfter. Den årlige rapport fra IMF advarer om den høje gæld og mod de planlagte skattereformer, der opererer med en *flat tax* (samme skat for den første som den sidste tjente euro). Gennemføres der en sådan udligning mellem de laveste og de højeste indtægter vil det flæns statskassen. Faktisk kræver forfatningen en progressiv beskatning. Der synes heller ikke at være den helt store vilje over for skatteunddragelser og skatterestancer, da det kunne skræmme vigtige vælgersegmenter blandt de liberale erhverv. Den italienske stat betaler 16% af budgettet til pensioner mod 13%, der er gennemsnittet i EU. Derfor er det heller ikke nogen god idé at rulle den tidligere Mario Monti-regerings indskrænkninger af pensionsmulighederne yderligere tilbage. men det kolliderer med Lega og Salvinis valglofter.

Italien har ellers brug for offentlige investeringer i et sundhedsvæsen, der blev hårdt presset under coronapandemien. Oven i den almindelige nedslidning af velfærdsydelserne er miljøkatastroferne blevet hyppigere. I de seneste mange år har det italienske territorium været udsat for store oversvømmelser, tørkeperioder og jordskælv, der uundgåeligt vil få en yderligere negativ indflydelse på nationalproduktet. Men klimaspørgsmål har ikke den højeste prioritet i den fremherskende populistiske retorik, selv om der er øremærket milliarder af euro i Genopretningsplanen til grøn omstilling.

Den værdipolitiske konfrontation

Den stramme økonomiske politik har affødt en ulmende utilfredshed i dele af befolkning, hvis levevilkår da også står over for forringelser. Men bag om disse dårlige odds og den sociale bevidstheds fremadskridende forvitring og mangelfulde opmærksomhed over for de store strukturelle problemer, som Italien står i, kan der spores nogle værdipolitiske forskydninger, der griber langt ind i efterkrigstidens antifascistiske fortællinger og selvforståelser. Ignazio La Russa har eksempelvis benyttet sin høje post som formand for senatet til med embedets autoritet at omskrive nøgleepisoder fra Modstandskampen i et negativt lys. Han måtte dog efterfølgende trække lidt i land. Det afgørende var dog, at en sådan miskreditering af antifascismen overhovedet blev fremsat. Der er også fremsat påstande om, at der måske var et palæstinensisk spor bag bombesprængningen af Bologna banegård i 1980, der kostede 85 døde og 200 sårede, for ad den vej at skabe tvivl om det nyfascistiske ansvar, der er blevet stadfæstet ved en domstol.

Forholdet til Europa er igen tvetydigt efter en utvetydig proeuropæisk periode med Draghi ved magten. Ved flere lejligheder har Meloni konfirmeret sit værdifællesskab med Polen og Ungarn, bl.a. på det kønspolitiske område ved at indskrænke rettighederne for par af samme køn. Ligeledes har der været en række initiativer fra justitsministerens side, der havde det formål at stække den dømmende myndighed forfatningssikrede autonomi. Italien er gledet lidt væk fra inderkredsen omkring Tyskland og Frankrig, som Draghi fik Italien placeret i. Det hjælper heller ikke på de europæiske partners beredvillighed, at Meloni vægrer sig ved at tilslutte Italien til ESM (European Stability Mechanism), fordi det skønnes at implicere krav fra EU, som ville stride mod 'suverænismen'. Nu er Italien imidlertid allerede underkastet krav fra Bruxelles. De formuleres allerede i budgetmodellen for de særbevillinger til Italien i regi af EU's store Genopretningsplan, der udbetales efter løbende ansøgninger og afrapporteringer fra italiensk side. Og de fremgår også af de overordnede budgetkrav, som EU stiller for statens samlede gæld og finanslovens årlige udgifter. Efter en periode med pandemi, hvori kravene blev løst for at få de hårdt pressede lande nogenlunde helskinnet igennem, er de igen til forhandling i EU. På den ene side er der 'strammerne' med Tyskland i spidsen, der gerne vil tilbage til før, og på den anden 'slapperne' med Italien og også Frankrig, der gerne ser en blødere landing.

Alligevel har Meloni nogle kort på hånden. Hvor gode de så i virkeligheden er, må tiden vise. Som præsident for *European Conservative and Reformists Party*, der foruden FdI tæller Sverigesdemokraterne, det polske regeringsparti Lov og Retfærdighed, det spanske Vox, kan Meloni rykke nogle balancer i Europa-Parlamentet, da dele af det store *European People's Party* begynder at se i den retning fremfor mod gruppen af socialistiske partier. Men der er dog tegn på, at Manfred Weber, partiets gruppeformand, har vendt sig imod en

alliance mellem PPE og Melonis Konservative. Sammenholdt med nederlaget til Vox ved det seneste spanske valg og tilbageslaget for PiS ved det polske valg er disse bestræbelser kommet lidt i modvind. Men Wilders overvældende sejr senest i Holland giver så modsat et vink om, at så entydige er signalerne heller ikke.

Hvad det reelt munder ud, vil valget til Europa-Parlamentet til næste år vise. Skillelinjerne er under alle omstændigheder stillet klart op med højrefløjens visioner om nationernes Europa på den ene side og ønsket om større integration og en fortsat styrkelse af de fælleseuropæiske institutioner på den anden side. En klar melding i den sidste retning lå der i kommissionsformand von der Leyens udnævnelse af Draghi til et job, hvori han skal se nærmere på Europas fremtidige konkurrenceevne. Det skete interessant nok, efter at Draghi havde offentliggjort en artikel i *The Economist* (6. sept. 2023), hvori han gjorde sig til talsmand for nødvendigheden af at supplere den monetære union, som euroen udgør, med en *fiscal union*, hvilket igen ville forudsætte "a more pooled sovereignty". Selv om dette synspunkt næppe vækker begejstring i den italienske regering, er det alligevel sådan, at Draghi i meningsmålinger om de politiske leders gunst blandt vælgerne placeres højest og altså foran Meloni.

Mens Meloni står noget isoleret i EU i henhold til de aktuelle styrkeforhold i Kommissionen og Europa-Parlamentet og kun i mindre grad kan påvirke det store spil om den europæiske kurs, er der anderledes muligheder i Italien, hvor der da også er anlagt en målrettet strategi for at få loyale folk ansat i Rai, Italiens svar på DR, med den konsekvens, at flere journalister med bare den mindste aura af noget venstredrejet har måttet forlade det offentlige fjernsyn. Også flere museer og teatre har fået nye folk ind som en understregning af det ændrede kulturelle klima.

I forhold til disse underliggende og mere langsigtede dagsordener var det næppe tilfældigt, at et af regeringssamarbejdets programpunkter gik på at om-danne Italien fra et partidemokrati til et præsidentielt demokrati. Det ville kræve en drastisk ændring af forfatningen og klart forskubbe magtbalancen, da præsidenten ikke længere blot ville være en øverste neutral garant, der var valgt af medlemmerne i parlamentets to kamre og svævede over de oprørte vande. En direkte valgt præsident som i Frankrig eller i USA ville altid være eksponent for en bestemt politisk gruppering med en egen dagsorden, som embedets øgede beføjelser kunne virkeliggøre. Der er dog ikke tvivl om, at der i dag findes et diffust flertal i befolkningen til fordel for 'den stærke leder'. Konsekvensen af en forfatningsændring i den retning vil formentlig være, at den meget høje konsensus, præsidenten og embedet i almindelighed nyder i den nuværende form, vil gå tabt.

Foreløbigt er dette forslag skrinlagt for dog at gøre plads til et andet, der peger lidt i samme retning. I stedet for et direkte valg af præsidenten satser regeringen nu på et direkte valg af regeringslederen og en reformering af valgloven, således at den vindende koalition eller det vindende parti sikrer sig mindst 55% af parlamentets pladser. Det vil dog i samme grad skabe nogle uhenigtsmæssige forskydninger i hele det konstitutionelle system og tømme præsidentembedet for betydning. Også i dette tilfælde kræver forslaget en forfatningsændring, hvis gennemførelse kræver en parlamentarisk opbakning på 2/3. Er det ikke til stede, kan forslaget sendes til folkeafstemning. En godkendelse i dette regi forudsætter dog tilslutning fra 50%+1 af de stemmeberettigede. Som parlamentet er sammensat i dag, er der ikke det nødvendige flertal, hvorfor det i givet fald ender med en folkeafstemning. Det vil dog være risikabelt for regeringen, da det ikke uden videre er givet, at den vil opnå det nødvendige flertal.

Oppositionens manøvre muligheder

Hvorvidt der i disse initiativer ligger en tilstrækkelig stor styrke til også at styre udviklingen i en bestemt retning, forekommer endnu meget usikkert. Med i den generelle vurdering af perspektiverne hører imidlertid også en tæt analyse af, hvorledes de egentlig nyfascistiske grupper, såsom Forza Nuova og Casa Pound, lægger pres på FdI fra højre. Faktisk har FdI allerede haft en mindre afskalling til højre, idet Roms tidligere borgmester Gianni Alemanno har dannet sit eget Forum dell'indipendenza italiana. Der er selvsagt også den mulighed, at regeringen langsomt synker ned i det kviksand, som det repræsentative demokrati er havnet i med dets manglende evne til at vælge en politiske klasse, der også vil regere. I så fald vil roret meget vel på ny blive overladt til 'teknokraterne' og 'nødvendighedens politik'.

Det fremtidige svar på disse spørgsmål er formentlig også afhængig af, hvordan oppositionen og ikke mindst Partito Democratico (PD) videre agerer oven på resultatet af valget i 2022. Nederlaget sendte partiet ud i en identitetskrise, der vidnede om, at partiet som magtparti havde mistet sine græsrodde. Siden det blev dannet i 2007 som en sen udløber af PCI og af venstrefløjen i DC, havde det mistet mange medlemmer. Det rodnet af lokale partiforeninger, de gamle partier havde i civilsamfundet, var væk. Dermed var PD også blevet mindre lydhør over for den voksende sociale utilfredshed, der altid havde haft et centrum-venstre partis første prioritet, men som partierne til højre havde været bedre til at opfange med deres aggressive retorik.

PD var blevet til et parti i lighed med andre, der efterhånden var reduceret til en permanent valgmaskine, et sekretariat omkring en leder med afgørende indflydelse på opstillingen af kandidater, en hjemmeside og en internettjeneste. Denne trimmede struktur uden en robust social forankring forklarede også de mange 'paladsrevolutioner', det havde været igennem. Den ene partileder

afløste den anden i stort tempo og skabte forvirring om kursen. Enrico Letta, der i sin tid blev manøvreret ud af Renzi på posten, vendte i 2021 tilbage som partileder efter nogle år som direktør for afdelingen for internationale studier på det prestigefyldte *Sciences Po* i Paris. I erkendelse af valgnederlaget trak han sig for at åbne en ny fase i partiet.

Kampen om den fremtidige leder kom til at stå mellem Stefano Bonaccini og den unge Elly Schlein. De to kandidater ved primærvalget var hhv. præsident og vicepræsident i Emilia-Romagna, hvilket næppe var tilfældigt, da den gamle kommunistisk dominerede region efterhånden var den eneste, hvor PD kunne mønstre en vis styrke. Elly Schlein kom sejrrikt ud af konfrontationen. Det var ikke helt forudset af partiapparatet. Flertallet af PD's egne medlemmer stemte nemlig på Bonaccini. Men det var stemmerne fra de potentielle vælgere, der gjorde udslaget.

Schlein havde en international profil. Hun var født i schweiziske Lugano i en jødisk familie, der havde rødder tilbage til Lviv i det nuværende Ukraine. Denne familiebaggrund motiverede prompte flere antisemitiske opslag på de sociale medier. Faderen var amerikaner, moderen italiener og begge med en akademisk karriere. Selv havde Elly Schlein som ung politisk interesseret engageret sig i Barack Obamas valgkamp og her fundet inspiration i den amerikanske form for *liberalism*, der findes på den mere aktivistiske venstrefløj i USA. Valget af Elly Schlein gav hurtigt PD et vist men ikke prangende momentum i meningsmålingerne. Det var dog ikke hos alle i PD, at det faldt i god jord, således at f.eks. den slagne Bonaccini følte sig motiveret til at etablere en egen fløj i partiet. Der er dog ikke tvivl om, at den unge Schlein har gjort PD mere synligt, når gader og pladser fyldtes op til protestmarcher og stormøder. Der er knyttet nogle tættere bånd til fagbevægelsen, der foreløbigt har ført til en fælles kamp om indførelsen af en mindsteløn på 9 euro i timen, som regeringen er imod. Lykkes det at få dette krav igennem vil det givet bidrage til at styrke PD's sociale forankring og fagforeningernes muligheder for at genvinde deres autoritet på et stadig mere fragmentarisk arbejdsmarked med et lønniveau, der kaster stadig flere ned i fattigdom.

For at vende tilbage til diskussionen om demokratiet så er det givet, at der i det italienske demokrati, hvis oprindelige løfter om et åbent samfund ikke altid blev indfriet, lå nogle kim (læs: mafiafænomenet, et udemokratisk ultrahøjre, terrorismen, korruptionen), der klart pegede ud over demokratiet og over i en anden styreform. Demokratiets inderste væsen (kombinationen af frihed, lighed og transparens og nu også bæredygtighed), til forskel fra de øvrige styreformer med deres mere autokratiske og diktatoriske træk, er at absorbere teorier og praksisser, der kan styrke demokratiets grundværdier. Historisk har Oplysningstænkningen, liberalismen, socialisme og

økologismen samt visse steder også den kristne modernisme haft denne rolle som katalysatorer. Men det ligger i den demokratiske formel, at demokratiet i sin midte også kan fostre sin egen undergang. Det viser det italienske case som en variant af, hvad vi også kan iagttage i Ungarn og i Trumps USA. Det er et argument, ikke for at skippe demokratiet, men for at forstå, hvordan det fungerer som en åben, risikofyldt og uforudsigelig proces, og hvad det kan, og hvorfor det er bevaringsværdigt som den mindst ringe styreform og værd at genopfinde. Enhver må så gøre op med sig selv, om det er det, man vil. Her defineres den politiske kamp om magtens og beslutningernes mål og med, der i dag har fået en europæiske dimension.

Litteratur

Galli, Carlo, *Democrazia, ultimo atto?*, Torino: Einaudi, 2023.

Venstrepopulismens strategi

Af Yannis Stavrakakis, græsk populismeforsker og tilknyttet Nicos Poulantzas Centre i Athen.

Venstrepopulismen i fx Syriza og Podemos/Sumar med dens fokus på skabelsen af brede folkelige alliance er af og til blevet opfattet som et skred bort fra marxismen og dens fokus på klasser (Engels og Kautsky) og eventuelt brede klassealliancer (Lenin og Gramsci). I dette kapitel sammenfatter Yannis Stavrakakis, der er tilknyttet Syriza, venstrepopulismens senere historie og knytter den tilbage til Karl Marx' analyser af betingelserne for udviklingen af en af forløberne for den aktuelle venstrepopulisme, nemlig de russiske narodnikkere, folkevenner. Han viser, at Marx selv fandt denne strømning værd at tage alvorligt.

Stavrakakis' tekst er ikke helt let at gå til! På trods af en ærlig indsats med oversættelsen kræver denne artikel en indsats af læseren. Til det er der blot at sige, at selv om Europa er et lille kontinent, kan der være langt mellem de politiske kulturer og de ord og forestillinger, man vælger at formulere fælles bestræbelser og udfordringer i. Teksten er oversat af Carsten Jensen fra: 'The Strategy of Left Populism: Disavowed Genealogies, Achievements and Limitations' af Yannis Stavrakakis. I Living in Dark times. Left theory for the 21st century. Edited by Michalis Bartsidis & Costas Douzinas. Pp.57-70. Transform Europe og Nicos Poulantzas Institute. 2022. Tilgået 26-9-2023. [volume-II_compressed.pdf \(poulantzas.gr\)](#)

For ikke så lang tid siden blev 'venstrepopulismen' rost med henvisning til den kriseramte politiske udvikling i Latinamerika og Sydeuropa. For det første for at kanalisere energien fra 'mængden'/multituden (fx Indignados i Spanien, Αγανακτισμένοι i Grækenland, Occupy-bevægelsen i USA, osv.) og en række øvrige sociale bevægelser over på organiserede politiske strukturer (det vil sige partier som Syriza og Podemos, præsidentkandidaturer som Bernie Sanders' osv.) som har været i stand til at udfordre status quo frontalt på det sedimenterede institutionelle niveau (forfatningen/liberalt demokrati).

For det andet blev venstrepopulisterne rost for at opnå vigtige fremskridt ved valg, hvor venstreorienterede kræfter kunne komme i regering i en række lande rundt om i verden, nogle gange - men ikke altid - i flere på hinanden følgende valg (for eksempel i Argentina, Bolivia osv., men også i Grækenland og Spanien).

På den anden side kritiseres 'venstrepopulismen' nu få år senere for ikke at levere omfattende og radikale sociale forandringer i mange af disse tilfælde. Frustrationer over nogle af de følgende regerings embedsperiode og over valgnederlagene for Syriza (2019), venstreperonismen (2015) og MAS (2019) tilbagevenden til oppositionen har skabt en modreaktion mod strategien om 'venstrepopulisme' i venstrefløjskredse (1), der ofte ledsages af opfordringer til at vende tilbage til en (partikularistisk) klassebaseret renhed som en foretrukket strategi for venstrefløjen.

I denne korte tekst sætter vi os for at forsøge at præcisere, hvad der er på spil i denne diskussion. I det første afsnit vil vi forsøge at vise, at selvom 'venstrepopulisme' ofte forbindes med de teoretiseringer, som Ernesto Laclau, Chantal Mouffe og deres rejsekammerater fremfører (2), kan en streng evaluering af venstrepopulismen ikke udelukkende begrænses til en vurdering af dette særlige teoretisk-politiske projekt og bør diskuteres inden for et meget bredere terræn, der også omfatter en lang tradition, der går tilbage til Marx selv.

Denne tradition er baseret på to principper: For det første et (gradvist) brud med nødvendighedens og reduktionismens logik, der ofte har plaget marxistisk ortodoksi, og for det andet en efterfølgende forståelse af politiske kampe, der fremhæver vigtigheden af at knytte alliancer ('ækvivalens kæder' i Laclaus terminologi), der kan skabe potente kollektive subjekter ('folk' i moderne politisk grammatik), der er i stand til at udfordre ulighed og fremme folkelige interesser. Uanset om man er enig med Laclau og Mouffe eller ej, må en kritik af venstrepopulismen tilvejebringe gennemførlige alternativer til sådanne analyseprincipper for forståelsen af historien samt for det politiske og for demokratisk politisk handlen.

I mangel af sådanne klare og konsekvente alternativer er det, der synes mere relevant, at diskutere venstrepopulismens konkrete resultater og begrænsninger på en mere pragmatisk måde. For det er klart, at selvom 'venstrepopulisme' i de fleste tilfælde ikke er en hindring eller endda en *hindring* for radikal frigørelse(r), er det heller ikke et universelt middel, der garanterer en rosenrød frigørende fremtid. Dette vil kort blive diskuteret i anden del af dette dokument. Kun hvis de deraf følgende begrænsninger registreres på en nøgtern og stringent måde, hinsides alle religiøse forventning om en mere eller mindre automatisk venstreorienteret mobilisering og forløsning, kan den demokratiske venstrefløj diskutere alvorligt, hvordan man kan overvinde dem.

Populisme og venstrefløj: Tilbage til det grundlæggende

Meget ofte forbindes 'venstrepopulisme' med det arbejde, der blev gjort af Ernesto Laclau, Chantal Mouffe og deres samarbejdspartnere. Det er rigtigt, at for nogle af de politiske formationer, der dominerede feltet på venstrefløjen i løbet af de sidste to årtier, har Laclaus arbejde fungeret som en plan eller en politisk manual. Dette var uden tvivl tilfældet med Podemos i Spanien. (3) Det er også relevant at diskutere Laclaus og Mouffes indflydelse i Latinamerikas politik (især i Laclaus hjemland Argentina). Dette gælder imidlertid ikke for alle lande. For eksempel afslører ideen om, at Syrizas strategi er inspireret af Laclau, en ret begrænset viden, hvad angår den interne organisation, det overordnede ideologiske syn i Syriza og den måde (græsk) politik fungerer på.

På samme måde må mange af de førnævnte politiske projekter have udviklet deres strategi på grundlag af andre intuitioner og rationaler, der nu kan synes i overensstemmelse med 'venstrepopulisme', som den blev sat på begreb af Laclau og Mouffe, men som stammer andre steder fra.

Så hvor fra? Hvad hvis de stammer fra en lang politisk tradition, der gradvist kasserer nødvendighed og omfavner en konkret betingethed (kontingens), som ikke er begrænset til venstrefløjen, men som historisk har påvirket udviklingen af venstreorienterede strategier, der er baseret på politisk artikulation og især i krisetider det politiskes relative autonomi.

Et sådant eksempel er de kortvarige "folkefrontsstrategier", der blomstrede i 1930'erne med relativ succes, omstændighederne taget i betragtning, med gennemførelsen af mange sociale reformer i Frankrig og Spanien. I det franske tilfælde "inspirerede Folkefrontens valgsejr den 3. maj 1936 – hvor den fik 57 procent af stemmerne – en bredere stemning af forandring", bemærker David Broder. Det fremmede bredere mobiliseringer, der kulminerede i Matignon-aftalerne, som indførte "en fyrre timers grænse for arbejdsugen (uden løntab), forbedrede fagforeningsfriheder og mindst to ugers betalt ferie for alle arbejdere". Som følge heraf havde Folkefrontens eksperimenter en varig indvirkning på venstrefløjens imaginære horisont, selvom de sluttede brat med den spanske borgerkrig og den fortsatte økonomiske krise i Frankrig: "Folkefronten ikke kun var smil og solskin [...] Ikke desto mindre havde Blums politik store virkninger [...] Denne lysstråle vil længe blive husket". (4)

Så hvordan kan det være, at Laclaus og Mouffes teoretiseringer synes at være i overensstemmelse med venstrefløjens politiske aktørers strategi, selvom de havde meget lidt direkte indflydelse herpå? Simpelthen fordi Laclau og Mouffe måske var dem, der på den mest sofistikerede måde systematiserede hegemoniets forviklinger og de mange niveauer, der var involveret i nutidig politisk kamp, selvom det ikke var dem, der opfandt deres praksis eller indledte deres teoretisering i første omgang.

Den langsomme erosion af nødvendighedens og reduktionismens logik, der angiveligt i det lange løb garanterer radikale ændringer og den totale genoprettelse af det sociale og forskydningen af enhver fantasi om en automatisk, uformidlet overgang fra økonomien (forstået som objektiv klasseposition) til politik (set som identifikation og mobilisering af flertal) ledsager den radikale tradition fra starten – det er den allerede eksisterende tradition, som Laclau og Mouffe selv beretter om i første del af *Hegemoni og socialistisk strategi*, og den trækker på Gramsci, Althusser og andre. (5)

Nødvendighedens sammenbrud muliggør en grundig registrering af kontingens og beskytter mod de fantasier om sikkerhed, der desorienterer strategien. Reduktionismens sammenbrud bringer sammenknytning/artikulation i forgrunden som den vigtigste mekanisme til bestemmelse af politisk kamp. Ergo kan stærk modstand mod systemet og reel forandring ikke være en automatisk følge af en objektiv klasseposition, men kræver politisk formidling: skabelsen af alliancer mellem forskellige kampe og sektorer for at konstruere fremtrædende identifikationspunkter, der kan udfordre status quo. Inden for den politiske modernitet, selv før chartisterne, og op til den tidlige amerikanske og russiske populisme og folkefronterne, var (a) folkecentrering og (b) anti-

elitisme allerede dukket op som knudepunkter for en række radikale bevægelser. (6)

Således dukker populismen op i Laclaus arbejde som en yderst passende strategi for venstrefløjen. Men det skyldes ikke, at den argentinske politiske teoretiker havde opnået et nyt videnskabeligt fremskridt, der kunne erstatte ortodoks marxistisk videnskab og hævdede en lignende epistemisk overlegenhed. Tværtimod, blot fordi Laclau vender spillereglerne om og (med ydmyghed) vælger at registrere det politiske forrang ud over venstrefløjens elitismes arrogante og triumferende vished.

Hvis man er allergisk over for lingvistik, poststrukturalisme og psykoanalyse (som Laclau trækker på), er det alligevel fuldt ud muligt at nå frem til lignende principper, og at nærme sig kontingens og historie, folkelig politik og endda populisme ad andre veje.

Dette var klart en mulighed for venstrefløjen mange årtier før Laclau. Hvad med fx at gå tilbage til Marx selv? Paradoksalt nok er det netop, hvad forsvarerne af klassebaseret renhed meget ofte undlader at gøre.

Faktisk afslører en genealogi over venstrepopulismen meget om det rige – men relativt ukendte – samspil mellem populisme og venstrefløjen, som ofte negligeres. For det første er man nødt til at registrere implikationerne af socialistiske ideer og Marx selv i den første historisk registrerede populistiske bevægelse, den russiske Narodniki. Når dette forhold diskuteres, er det, der normalt nævnes, Lenins sene afvisning af russisk populisme. (7)

"Folkets venner" støttede en tilgang, der for Lenin var "en uvidenskabelig form for socialisme", der ignorerede den materialistiske metode og dermed tilskrev "udbytningens årsag ting, der lå uden for produktionsforholdene". (8)

Men bortset fra at omfavne en elitær 'videnskabelig' arrogance (reproducere hierarkiske stereotyper), synes dette fokus at afvise Marx' egen position i de senere år af hans liv og har tendens til at stole på antagelser, der var betinget af de interne kampe inden for den russiske revolutionære tradition. Det etablerer også en videnskabelig-politisk elitisme, der ikke kan løsrives fra det sovjetiske eksperimentets autoritære skæbne.

I dag har vi mange detaljerede redegørelser for Marx' involvering med populisterne, som skal fremhæves og debatteres bredt. Det forbliver et mysterium, hvorfor dette for eksempel ikke tages alvorligt i betragtning af alle dem, der foreslår en tilbagevenden til klassebaseret, angiveligt ren, marxistisk politik. Hvorfor fulgte Marx uden tvivl den modsatte retning i sine sidste år? (9)

Der er mange vigtige indsigter, som en undersøgelse af russisk populisme og Marx' syn på den rigeligt demonstrerer. For det første kan denne populistiske strategi ikke reduceres til en reformistisk afvigelse fra en eller anden formodet renhed, men kan informere en folkelig politik (revolutionær eller ej,

afhængigt af den historiske kontekst) politik, som også kan være eksplicit socialistisk.

For det andet, at dette er noget, der var erkendt af Marx, som mod slutningen af sit liv synes at have ændret sin tidligere position og gradvist omfavnet russisk populisme.

Sidst, men ikke mindst, blev alt dette etableret på en benægtelse af nødvendighed og reduktionisme. Lad os diskutere disse to punkter i detaljer. I sin banebrydende antologi, *Late Marx and the Russian Road: Marx and 'the Peripheries of Capitalism'*, (10) underbygger Teodor Shanin indledningsvis den første pointe. *Narodniki* var en tidlig slags (revolutionære) populister, der delvist var inspireret af Marx' tekster i deres kamp for at vælte tsaristisk autoritærisme. Dette fremgår tydeligt af deres egne dokumenter. På den ene side havde det socialrevolutionære parti for folkets vilje (Sotsial no revolutsionnaya partiya Narodnoi Voli) selv delvist omfavnet Marx og marxismen og forbundet populisme med socialisme. De formulerer dem som følger i deres 'Eksekutiv-komitéens program': (11)

"I vores grundlæggende overbevisning er vi socialister (sotsialisti) og populister (narodniki). Vi er overbeviste om, at kun på et socialistisk grundlag kan menneskeheden legemliggøre frihed, lighed og broderskab i sin eksistens og sikre almindelig materiel velfærd og fuld, alsidig personlig udvikling - dermed fremskridt. Vi er overbeviste om, at kun folkets vilje kan sanktionere sociale former, at folkets udvikling kun er stabil, når den forløber selvstændigt og frit, og når enhver idé, der skal omsættes til virkelighed, først går gennem folkets bevidsthed og vilje. Folkelig velfærd og folkets vilje - det er vores to mest hellige og uløseligt forbundne principper."

På den anden side blev Marx selv særligt interesseret i det russiske spørgsmål og populisme mod slutningen af sit liv. Faktisk synes Marx i løbet af sine sidste par år at have taget et skridt "mod en mere kompleks og mere realistisk konceptualisering af den globale heterogenitet af samfundsmæssige former, dynamik og indbyrdes afhængighed". (12) Dette er tydeligt i hans ultimative afvisning af determinisme, og i hans grundige registrering af den historiske konteksts rolle i politisk dynamik, to beslægtede positioner, der blev udviklet i både hans brev til redaktionen af *Otechestvennye Zapiski* (13) og især i hans svar (og dets mange udkast) til brevet fra Vera Zasulich. (14)

I sidstnævnte bestrider han for eksempel den universelle anvendelighed af den vestlige model på vejen til socialisme: "Denne kurs "historiske uundgåelighed" er derfor udtrykkeligt begrænset til landene i Vesteuropa. Dette har også konsekvenser for den måde, hvorpå man skal bedømme *obshchina*, den russiske agrarkommunes, potentielle rolle i den socialistiske udvikling: "Analysen i Kapitalen giver derfor ingen grunde, hverken for eller imod den russiske kommunes vitalitet" (124).(15) Efter Marcelo Mustos opfattelse fore-slog Marx, at Rusland ikke var forpligtet til slavisk at følge de historiske stadier, der er typiske for England og det meste af det europæiske Vesten.(16)

Dette skift i fokus har sandsynligvis noget at gøre med det faktum, at Marx i denne periode lærte sig russisk og især blev interesseret i situationen i Rusland – især i den russiske agrarfællesskabs potentiale og i de russiske populisters aktiviteter. (17)

Det sidste årti af Marx' liv var en karakteristisk periode i hans analytiske bestræbelser. En kendsgerning, der bliver anerkendt, om end af forskellige grunde, af et stadigt voksende antal forskere. Centralt for det var hans engagement i det russiske samfund, både som en kilde til grundlæggende data og som et middel til analyse og redegørelse for problemerne i en bestemt type samfund, som adskilte sig strukturelt fra det 'klassiske tilfælde af kapitalisme', som *Kapitalen, bind 1*, var baseret på. (18)

Resultatet var et betydeligt skift i hans positioner. Selvom hans tidligere holdning til de russiske populistere – især til Herzen - var fuldstændig negativ, (19) "begyndte Marx' tænkning imidlertid at ændre sig, da han beherskede det russiske sprog og var i stand til at fortsætte sine russiske studier ved hjælp af primære kilder, og især da han stødte på studierne af N.G. Chernyshevskii". (20) Wada og andre forskere giver en detaljeret redegørelse for dette gradvise skift. (21)

Lige før sin død omfavnede Marx grundigt russisk populisme, konkluderer Cinella. (22)

Hans støtte til Narodniki og udarbejdelsen af en ny historieteori hinsides eurocentrismen udgør i hans beretning de grundlæggende træk ved Marx' intellektuelle udvikling i disse sidste år. (23) Musto nedtoner kun betydningen af skiftet i den forstand, at han ikke accepterer, at Marx' tidligere arbejde overhovedet kan beskrives som deterministisk. (24)

Betyder alt dette, at de russiske populistere var fuldblods marxister, eller at Marx selv var blevet populist? Selvfølgelig ikke! Men der er ingen tvivl om, at det førnævnte samspil viser mange tilhørsforhold, en fælles politisk sensibilitet og en meget tæt strategisk alliance baseret på en fælles forståelse af politisk kamp inden for de givne historiske rammer.

De revolutionære populistere i Folkets Vilje accepterede udtrykkeligt mål, der grundlæggende lignede de vesteuropæiske socialisters. De vedtog forskellige analyser og strategier - en "anden og samtidig relateret virkelighed" af tanke og handling. Medlemmer af Folkets Vilje kendte og beundrede Marx' Kapitalen uden at acceptere den som fuldt relevant for Rusland, og sagde det. Marx har faktisk tilsluttet sig dette synspunkt og endnu en gang sagt det i utvetydige vendinger. Det gør ikke Marx til populist eller gør medlemmer af Folkets Vilje til kryptomarxister. De var politiske allierede, der støttede og påvirkede hinanden. (25)

Der er ingen uundgåelighed, nødvendighed eller reduktionisme her. Elitære påstande om epistemisk overlegenhed findes ingen steder. Kun opmærksomhed på politisk artikulation mod en fælles modstander. Folke-centrisme og

anti-elitisme er kernen i den populistiske logik, der hos Laclau senere skulle blive yderligere registreret og udviklet. Hvis Marx selv var villig til at overveje en sådan læreproces, giver det så mening at kassere den i dag som en slags katastrofal afvigelse fra rødderne?

En sådan strategi kan aldrig garantere succes. Men den synes at ligge bag mange (relative) 'succeser', som venstrefløjen har opnået i det sidste århundrede og videre. Og hvad er alternativet? Er der nogen, der seriøst tror, at challengerne ville være bedre ved at vende tilbage til "nødvendighed" og en klassebaseret reduktionisme, til venstreorienteret elitisme? Nå, for hvad det er værd, ville den sene Marx sandsynligvis være uenig ...

Det er klart, at en vægt på politisk artikulation kræver yderligere indsats, og at det at skulle operere inden for et ambivalent terræn, der ofte er overbestemt af kapitalismens politiske, institutionelle og kulturelle hegemoni, giver mange vanskeligheder for skabelsen af oppositionelle identiteter og mobiliseringer, og ikke mindst for gennemførelsen af venstrefløjens politik. Ak, som Marx bemærkede om menneskene i *Louis Bonapartes attende Brumaire*, "skaber de deres egen historie, men de skaber den ikke, som de vil, under omstændigheder, de selv vælger; snarere gør de det under de nuværende omstændigheder, givne og arvede. Tradition fra alle de døde generationer tynger som et mareridt de levendes hjerne". (26) Men giver et magisk bud på fremkomsten af ny radikal politisk (kollektiv) subjektivitet gennem en slags obskur automatisk kreationisme et reelt alternativ? Sådanne drømme vender sikkert tilbage for at hjemsege venstreorienteret politisk fantasi (tænk på aspekter af Hardt og Negris politik om mængden eller visse formuleringer af post-hegemoni (27)) og kan undertiden lyde beroligende i deres solipsistiske partikularisme, men tilbyder de et levedygtigt strategisk alternativ, der er i stand til at påvirke det bredere forløb?

Under alle omstændigheder: hvis vi bevæger os ud over sådanne mirakuløse (messianske) forventninger, synes vi at stå tilbage med en slags venstrepopulistisk strategi af den ene eller den anden art. Lad os derefter pragmatisk diskutere nogle af dens resultater og begrænsninger. For selvfølgelig findes begge dele.

Resultater og potentielle begrænsninger

I samfund, der er præget af adskillige opdelinger, fragmenteringer, uligheder og polariseringer, henviser populisme til en diskursiv praksis, der sigter mod at skabe forbindelser mellem ekskluderede og hårdt prøvede politiske agenter (enkeltpersoner og grupper) for at styrke dem i deres kamp for at rette op på marginaliseringen.(28) I den forstand har vi populisme, når politisk tilstedeværelse opnås gennem diskurser og politiske projekter, der knyttes sammen omkring 'folket' som det centrale politiske subjekt, der kræver inkorporering i det politiske fællesskab, genopretter værdighed og lighed og ærer den liberale demokratiske forfatningsmæssige forpligtelse på 'folkelig suverænitet'. Derfor er såkaldt *folkecentrisme* det første formelle kriterium for diskursiv identifikation af populisme. Samtidig anvender det førnævnte populistiske

agentur – som gennem handlinger skaber et politisk potent folk ud af en række heterogene krav, bevægelser og aktiviteter, en mangfoldighed – en dikotomisk, antagonistisk repræsentation af det socio-politiske felt. Sidstnævnte er opdelt mellem os og dem, folket og systemet, de 99% og de 1%. Denne *anti-elitisme* udgør det andet formelle kriterium for en streng identifikation af populismen.

Som regel, og især i krisesituationer – forudsat at denne repræsentationsopgave understøttes af både diskursiv sammenhæng og respekt for de symboliske og libidinale skel i en bestemt politisk kultur og som følge heraf formår at give energi til kropslighed og affektivitet – kan denne strategi i hvert fald valgmæssigt vise sig ganske vellykket. Det ved vi fra de 57 procent vælgere, som det lykkedes Folkefronten under ledelse af Leon Bloom at opnå ved det franske valg i 1936 og mere nyligt fra lignende jordskredssejre for venstrepopulistiske projekter i Latinamerika (den såkaldte Lyserøde bølge). Mere beskedne resultater kunne observeres i (Syd)Europa i det sidste årti, der løftede fx tidligere perifere partier (Syriza) eller nystiftede politiske aktører (Podemos), der ellers aldrig kunne fantasere om at vinde valg, op til at kunne danne eller deltage i koalitionsregeringer.

Vi kan derfor med sikkerhed udlede, at en populistisk diskursiv praksis faktisk kan skabe forbindelser mellem forskellige og oprindeligt løsrevne sociale krav og dermed skabe den nødvendige strategiske forening, der krystalliseres omkring et ofte dynamisk folkeligt emne, der potentielt er i stand til at fremsætte sociale og politiske forandringer 'i folkets navn'. Vi kan også udlede, at denne strategi trods for midlertidige tilbageslag stadig er virksom. I Argentina, for eksempel, hvor den antipopulistiske højrefløj triumferende vendte tilbage til magten i 2015, oplevede man i 2019 venstrepopulismens tilbagevenden, hvilken allerede har vist resultater som fx ny gældssaneringsaftale og legalisering af abort.

Også i Bolivia blev Evo Morales' fald, som endda blev fejret af visse venstrefløjsskredse og måske delvist var betinget af hans egne fejl, snart efterfulgt af en ny jordskredssejr til MAS (2020).

Angående de potentielle begrænsninger: Er det nok?

Nej, bestemt ikke!

Venstreorienteret valgpolitik kan ofte være et problem. Men hvornår? Vel sagtens når vertikalismen dominerer fuldstændigt, og sejrherrene tror, at en valgsejr signalerer afslutningen på den politiske kamp, når den i virkeligheden kun markerer et skrøbeligt moment heraf.

Teorien om 'venstrepopulisme' er meget bevidst om dette. Den understreger behovet for løbende formidlinger mellem vertikale og horisontale politiske processer. Begge synes at være en integreret del af en bæredygtig demokratisk populistisk logik, noget som Laclau selv erkendte i sine seneste værker: Den horisontale dimension af autonomi vil i sig selv være ude af stand til at skabe

langsigtede historiske forandringer. Den skal altså suppleres med den vertikale hegemonidimension - det vil sige en radikal forandring af staten.

Autonomi, der overlades til sig selv, fører før eller senere til udmattelse og spredning af protestbevægelserne. Men hegemoni, der ikke ledsages af masseaktioner på civilsamfundsniveau, fører til en bureaukratiisme, der let vil blive koloniseret af status quo-krafternes korporative magt. At gøre fremskridt både i retning af autonomi og hegemoni er den virkelige udfordring for dem, der sigter mod en demokratisk fremtid [...]. (29)

Dette er vigtigt, for selv i tilfælde, hvor en venstrepopulistisk regering opnår mange af sine mål og forbliver ved magten i en række kontinuerlige genvalg, indfører ganske betydelige ændringer, der fremmer den socioøkonomiske position og den politiske inkorporering af folkelige sektorer, vender den nedadgående sociale mobilitet for kriseramte middelklasser og hæver de lavere klassers ringe levestandard (Latinamerika er fuld af sådanne eksempler). To slags begrænsninger afsløres gradvist. Populismen bliver ofte offer for sin egen succes: tilfredsstillelsen af tidligere uopfyldte krav og vanskelighederne med at opretholde et højt niveau af folkeligt engagement, mens den er i regering, producerer en horisontal demobilisering, der modarbejder yderligere demokratisering.

For det andet gør en sådan demobilisering (som også kan skyldes 'eksterne' vanskeligheder med at gennemføre et radikalt program) en venstreorienteret regering sårbar over for potente antipopulistiske kræfter (på lokalt, nationalt og overnationalt niveau).

Under alle omstændigheder er venstrepopulisme ikke et universelt middel, der signalerer en slags venstreorienteret afslutning på historien. Tværtimod er den baseret på et skema, der registrerer fraværet af sådanne garantier og flydende politiske modsætninger. At opnå en relativt vellykket venstrepopulistisk regering vil derfor kræve yderligere værktøjer og ressourcer, herunder en form for teknisk ekspertise, en kreativ hånd hvad angår institutionelt design og en høj grad af politisk flid kombineret med en stærk demokratisk etos, der skal modvirke antipopulistiske hindringer uden at ofre målet om folkelig styrkelse. Populistisk voluntarisme er aldrig nok.

Manglende evne til på en eller anden måde effektivt at håndtere sådanne antipopulistiske hindringer kan føre til to diametralt modsatte farer. For det første en kooptering af den demokratiske radikalisme, der vedrører en populistisk kraft, ved at bukke under for de etablerede (elitære) værdier og de allerede eksisterende postdemokratiske institutioner i et samfund. Dette sker især, når det institutionelle miljø er fjendtligt, og de psykosociale produktions- og forbrugsmønstre forbliver uimodsagte. For det andet selvsupplering i form af øget autoritært styre. Det, der går tabt i begge tilfælde, er venstrepopulismens ultimative engagement i demokratisk folkelig suverænitæt. (30)

Men vent et øjeblik: vi har allerede accepteret, at populistisk mobilisering normalt er baseret på en opfordring til at genoprette 'folkelig suverænitæt'

gennem midler som almindelig valgret. Betyder det ikke, at venstrepopulismen allerede undermineres af dens accept af de allerede eksisterende 'spilleregler' (liberalt demokrati)? Dette er et legitimt spørgsmål, som skal undersøges nærmere. Lad os komme med nogle korte overvejelser som afslutning på denne tekst:

1. Først og fremmest blev 'folkelig suverænitet' og almindelig valgret ikke indført i første omgang uden vedvarende kampe fra en række bevægelser og partier på venstrefløj (fra chartisterne, arbejderbevægelsen og suffragetterne til borgerrettighedsbevægelsen og videre). Er vi villige til at kreditere dem til systemet?

Liberala demokratiske rammer indeholder allerede en paradoksal blanding af forskellige liberale og plebejiske/demokratiske traditioner som følge af krydstalliseringen af tidligere politiske kampe. Desuden: gælder de samme principper for ækvivalent artikulation og mobilisering ikke for politisk praksis uden for en strengt defineret valgtilgang?

2. For det andet spiller de allerede eksisterende moralske økonomier og forfatningsmæssige rammer en væsentlig rolle i etableringen af stærke oppositionelle identifikationer og i legitimeringen af folkelige/populistiske mobiliseringer, idet de både letter og kanaliserer dem i bestemte retninger. Sådanne operationer kan ikke finde sted i et socialpolitisk tomrum, og vi kan heller ikke forvente at se dem udfolde sig automatisk. Det ved vi allerede fra E.P. Thompsons vigtige arbejde og hans kritik af det 'krampagtige' syn på plebejiske oprør i det 18. århundrede.

For at modvirke den forenklede 'krampagtige' opfattelse fremhævede Thompson ideen om, at nogle 'legitimerende forestillinger' må have tilladt og lettet en sådan flokadfærd. En vis symbolsk framing må have grebet ind og muliggjort sådanne handling ved at give en mening, der kunne tiltrække og inspirere. Denne legitimerende forestilling fungerede på grundlag af "troen på, at de forsvarede traditionelle rettigheder eller skikke; og generelt, at de blev støttet af den bredere konsensus i samfundet. Lejlighedsvis blev denne folkelige konsensus godkendt af en vis grad af medviden fra myndighederne. Mere almindeligt var konsensus så stærk, at den tilsidesatte motiver som frygt eller ærbødighed." (31)

Uden at være direkte politisk involverede denne 'moraliske økonomi' politiske karakteristika i det omfang, den gav energi til klart dannede og lidenskabeligt investerede krav og principper, der endda blev delvist delt af datidens myndigheder på grundlag af et paternalistisk rationale, der til en vis grad gjorde sidstnævnte til 'folkets fanger'. (32)

Politisk modernitet destabiliserede de traditionelle moralske økonomier, der regulerede forholdet mellem de styrende og de styrede. Økonomien blev omformuleret i et helt andet teknokratisk lys, og politik reguleret af eksplicite og juridisk sanktionerede 'sociale kontrakter'. Men de plebejiske sektors aktiviteter blev aldrig grebet i fuldt omfang, eftersom vores samfund er

forblevet præget af uligheder, der stadig udløser krav, sociale bevægelser og politisk mobilisering.

På grund af revolutionerne i det 18. århundrede og andre mobiliseringer - i Storbritannien er Chartisternes proto-populistiske aktiviteter endnu en gang af stor interesse - kan nutidige kampe mod uretfærdighed, ulighed og politisk marginalisering opnå legitimering, ikke kun ved at henvise til en implicit, sædvanlig hegemonisk pagt som den, der beskrives af Thompson, men også ved at påberåbe sig det forfatningsmæssige princip om 'folkelig suverænitet'. Hver gang den sociale kontrakt opfattes af folkelige sektorer som uhæmmet, når ulighed og marginalisering sker på en måde, der menes at være uhindret, dukker opfordringer til at rette op på situationen og hævder behovet for at genoprette 'folkelig suverænitet': at ære den destabiliserede sociale kontrakt ved at indføre forandring.

Dette ønske inspirerer stadig demonstrationer, mobiliseringer og endda oprettelsen af bevægelser og partier, der forsøger at erobre magten for at genoprette repræsentation og genbalancere magtforhold og deres socioøkonomiske rammer. Meget har ændret sig, men de symbolske og kulturelle materialer, der formidler økonomisk og social nød, den diskursive betingning af folkelige krav og populistiske mobiliseringer, forbliver mere eller mindre de samme. Først nu er det krævede 'legitimerende begreb' langt mere klart, eksplicit og til stede i vores forfatningsmæssige og politiske ordforråd. Det samme er populismens begrænsninger, som normalt er sat af deres historiske og sociokulturelle indlejring. Oftest udgør de en opfordring til at indfri tidligere afgivne 'løfter' om at skabe en liberal demokratisk konsensus. Fremkomsten af mere radikale hybrider ikke kan udelukkes på forhånd - især når det etablerede, som plebejiske sektorer kæmper imod, antager en rå autoritær eller eksplicit antidemokratisk form.

Konklusion

I dette korte papir har vi forsøgt at afklare nogle af de spørgsmål, der er på spil i den igangværende diskussion af 'venstrepopulisme'. I det første afsnit har vi forsøgt at påvise, at selv om 'venstrepopulisme' ofte forbindes med den såkaldte Essex-skole, bør en streng evaluering af den venstrepopulistiske strategiske mulighed ikke begrænses til en vurdering af denne særlige teoretisk-politiske orientering. Tværtimod henviser det til et langt slægtskab, der går tilbage til Marx selv. I denne forstand ville en konsekvent kritik af venstrepopulismen være nødt til at give gennemførlige alternativer til en forståelse af historie og politik, der fremhæver en overgang fra reduktion til artikulation. I mangel af sådanne konsekvente alternativer kan det være en pragmatisk løsning at diskutere venstrepopulismens historiske resultater og begrænsninger som udtryk for en politisk strategi, der navigerer i et ofte fjendtligt miljø og udnytter nogle af de muligheder, den tilbydes på basis af sedimenteringen af tidligere kampe, hvis man vil kortlægge en ganske vist vanskelig, ujævn og usikker, men ofte givende politisk kurs.

Noter:

1 Se Jager, A. (2019) 'We Bet the House on Left Populism — and Lost.' *Jacobin*, <https://jacobinmag.com/2019/11/we-bet-the-house-on-left-populism-and-lost/> (Accessed: 10 January 2021), Sunkara, Bh. (2019). 'From Socialism to Populism and Back'. *Jacobin*, <https://jacobinmag.com/2019/11/from-socialism-to-populism-and-back/> (Accessed: 10 January 2021)

2 (Laclau, E. (1977). *Politics and Ideology in Marxist Theory*, London: NLR Books, (2005) *On Populist Reason*, London: Verso; Mouffe, Ch. (2018). *For a Left Populism*, London: Verso; Ostiguy, P., Panizza, Fr., & Moffitt, B. (eds) (2021).) *Populism in Global Perspective: A Performative and Discursive Approach*, New York: Routledge.

3 Kioupkiolis, A. (2016). 'Podemos: The Ambiguous Promises of Left-wing Populism in Contemporary Spain'. *Journal of Political Ideologies*, 21(2), 103.

4 Broder, D. (2020). 'How Socialists Invented the Summer Holiday'. *Tribune*. <https://tribunemag.co.uk/2020/08/how-socialists-invented-the-summer-holiday/> (Accessed: 10 January 2021).

5 Laclau, E. & Mouffe, Ch. (2001) [1985]. *Hegemony and Socialist Strategy*, London: Verso.

6 Hvad nu, hvis modsætningerne mellem de mange og de få (populismens materiale) allerede fra det gamle Athen og frem til i dag udgør en slægt, hvoraf klassekamp kun er en art, der afslører nogle af de økonomiske mekanismer, der er på spil? Hvad hvis ophøjelsen af sidstnævnte til et overordnet strategisk princip (i sidste ende afvisning af politisk formidling) kun blev muliggjort af det 19. århundredes rationalistiske og teleologiske optimisme, der indførte et venstreorienteret 'rational choice' paradigme, der lider af de samme grove forenklinger, som præger lignende mainstream-argumenter?

7 Lenin, V. I. (2017) [1894]. What the "Friends of the People" Are and How They Fight the Social-Democrats, in Lenin, V. I., *Collected Works, vol. 1*, New York: Verso, 129–332.

8 Vergara, C. (2020). 'Populism as Plebeian Politics: Inequality, Domination, and Popular Empowerment'. *The Journal of Political Philosophy*, 28(2), 223.

9 Cinnella antyder, at det efterfølgende skift og Marx' interesse for Narodniki var motiveret af Første Internationales 'skibbrud' samt Marx' desillusionering med Pariserkommunen i 1871 og udsigterne til radikal revolutionær forandring i Vesten (Cinnella, E. (2019). *L'altro Marx*, Roma: Della Porta Editori; Græsk oversættelse: Τσινέλα, Έ. (2019). Ο άλλος Μαρξ, Αθήνα: Εκδόσεις των συναδέλφων (sidehenvisninger svarer til den græske udgave), 13, 227, 231, 232), mens Eli Pappa bemærker, at Marx i sit arbejde om

Rusland i denne periode gør ikke engang nævne proletariatet, som allerede var til stede i russiske byer (Παππά, Έ. [1990] (2011). Μύθος και ιδεολογία στη ρωσική επανάσταση: οδοιπορικό από τον ρωσικό αγροτικό λαϊκισμό στον λαϊκισμό του Στάλιν, Αθήνα: Άγρα, 79), hvilket måske indebærer en strategisk genovervejelse.

10 Shanin, T. (red.) (1983). *Late Marx and the Russian Road: Marx and 'the Peripheries of Capitalism'*, New York: Monthly Review Press.

11 Reproduced in Shanin, T. 1983, Ibid 207-208.

12 Shanin, T. (1983) 'Late Marx: Gods and Craftsmen', i Shanin, T. (red.) 1983, Ibid 6.

13 Marx, K. (1983). Karl Marx: A letter to the Editorial Board of Otechestvenny Zapiski. In Shanin (ed.) 1983, Ibid 134-137.

14 Det er af stor interesse, at korrespondancen mellem Marx og Zasulitj uden tvivl har været offer for fortielse i mange år; jf. i denne henseende Wada, H. (1983). 'Marx and Revolutionary Russia'. In Shanin 1983, Ibid 41; Cinella 2019, Ibid 185, 192, 194.

15 Karl Marx: The Reply to Zasulich. In Shanin (ed.) 1983, Ibid 124.

16 Musto, M. (2020). *The Last Years of Karl Marx, 1881-1883: An Intellectual Biography*, Stanford: Stanford University Press.

17 Shanin 1983, Ibid 7.

18 Ibid Sammesteds, 29.

19 Wada 1983, sammesteds, 43; se også Cinella 2019 Ibid, 28-9.

20 Wada 1983, sammesteds, s. 44; se også Cinella 2019 Ibid, 79.

21 Παππά 2011, Ibid, 35, 37, 53 og 67.

22 Cinella Ibid 221.

23 Cinella Ibid, 222.

24 Musto Ibid.

25 Shanin, T. (1983). 'Marxism and the Vernacular Revolutionary Traditions'. In Shanin 1983, Ibid 268.

26 Marx, K. (1996). *Later Political Writings*, ed. & trans. Terrell Carver, Cambridge: Cambridge University Press, 32.

27 Se til dette, Stavrakakis, Y. (2014). 'Hegemony or Post-hegemony?: Discourse, Representation and the Revenge(s) of the Real'. In Kioupkiolis, A. & Katsambekis, G. (eds) *Radical Democracy and Collective Movements Today: The Biopolitics of the Multitude Versus the Hegemony of the People*, Farnham: Ashgate, 111-132.

28 "En sådan mobilisering kan aldrig tages for givet i retning af en angiveligt nødvendig automatisk udløsning efter et objektiviøkonomisk rationale. Den symbolske/affektive politiske mæglingens rolle er vigtig for at forstå, hvorfor "folk så ofte finder sig i at være ofre for deres samfund, og hvorfor de på andre tidspunkter bliver meget vrede og med lidenskab og kraft forsøger at gøre noget ved deres situation" (Moore, B. Jr. (1978). *Injustice: The Social Bases of Obedience and Revolt*, London: The Macmillan Press, xiii).

29 E. Laclau (2014). *The Rhetorical Foundations of Society*, London: Verso, 9.

30 For en mere omfattende analyse af sådanne begrænsninger med reference til konkrete eksempler se Stavrakakis, Y. (2020). 'The (Discursive) Limits of (Left) Populism'. *Journal of Language and Politics*, advance online publication, <https://benjamins.com/catalog/jlp.20047.sta> (Accessed: 10 January 2021).

31 Thompson, E. P. (1971). 'The Moral Economy of the English Crowd in the Eighteenth Century'. *Past and Present*, (50), 78

32 – Ibid, 79.